HAJNE

PESME

»REČ I MISAO«

BIBLIOTEKA »REČ I MISAO«
KOLO VII KNJIGA 163

HAJNRIH HAJNE

PESME

IZDAVAČKO PREDUZEĆE »RAD«
BEOGRAD 1964.

Urednik
DUŠANKA PEROVIĆ

H. HAJNE
PESME

I izdanje
30.000 primeraka

*

RAD
Beograd
Moše Pijade 12

*

Nacrt za korice
Janko Krajšek

*

Korektor
Petar Pavletić

Tehnički urednik
Dimitrije Ristić

*

Štampa
Beogradski grafički zavod,
Beograd, Bulevar vojvode Mišića 17

Priredio
MIODRAG MAKSIMOVIĆ

PUSTI SVETE PARABOLE

Pusti svete parabole;
Hipotezama se tješiš —
Sva pitanja mračna nastoj
Bez šeprtljanja da riješiš.

Krvav, zašto se pod križem
Vuče pravednik po blatu
Dok ko pobjednik na konju
Jaše hulja na svom hatu?

Gdje je krivnja? Možda Gospod
Nema tako moćno krilo?
Možda s nama šalu tjera?
To bi od njeg podlo bilo.

Tako pitamo mi stalno,
I dok tražimo spasenje,
Gubice nam zemljom zaspu —
Ali zar je to rješenje?

Preveo *Vjekoslav Majer*

ŠTAKORI KOJI SELE

Dv'je vrsti štakora znam sad:
U jednih sitost, u drugih glad.
Uživaju siti mir kuće si bijele,
Gladni se uvijek sele.

Sele se mnogo milja daleko:
Ne stane nitko da malko bi čeko.
Hitaju ravno sred naglosti ljute
Niz teške olujne pute.

Preko svih gora glad njihov ih tjera,
I preplivat znadu jezera;
Kad voda ih guši, kad nesreće haraju,
Za mrtve se živi ne staraju.

Imadu te šugave šuške
Neke baš odurne njuške;
Na glavu tvrdu im sjela
Radikalno štakorska ćela.

U svemu su skrajnost; a kanda
Za Boga ne zna ta banda;
Od kakva krštenja ni sjenke,
A opće im dobro su ženke.

Taj skot, što uživat hoće,
Zna samo da ždere i loče;
Ne misli, svoju dok napunja gušu,
Na našu besmrtnu dušu.

Ta rulja, što željna je pljačke,
Ne boji se pakla, ni mačke;

I nema imutka i novca nema,
I drukčije zemlju razdijelit se sprema.

*

Štakori koji se sele,
Već prilaze. Legije cijele
Navaljuju. — Blizu su stigli,
Cijuk i zviždanje digli.

Vaj nama! — Znoj smrti nas hvata.
Eto ih već ispred vrata.
Načelnik gradski i čitavo vijeće
Mršte se, i znadu da pomoć nam neće.

Građani su već na oružje zvali.
Popovi zvona su zvoniti stali.
U pomoć! Kula se ljulja.
Svojine nema gdje grune rulja.

Ni molitve popa, ni zvonjave zvona,
Ni ukazi mudri svih gradskih patrona,
Ni puščana sačma, ni topovsko tane,
Od toga nas neće da brane.

Pomoći neće ni najljepši cvijet
Retorike vaše, oratorski let;
Ne srću štakori u silogizme,
Preskočiti znadu najveće sofizme.

Šutljiv bakalar, pržen na masti,
Više je kod njih u časti
No mudro govorenje to,
I Cicero, i Mirabo.

Preveo *Vladimir Nazor*

AUGUSTU VILHELMU FON ŠLEGELU[1]

Suknja ko zvono, cvetića svud do volje,
nabeljen obraz s lažnim mladežićem,
vez svud po sebi, cipele s kljunićem,
kosa ko plast, stas uzan ko u zolje.

E, takva nadri-muza — kud ćeš bolje! —
s ljubavnim tebi uputi se pićem.
Al' ti se s puta skloni njoj, i, bićem
nagonski vođen, tumarnu niz polje.

I nađe zamak u drevnoj divljini
gde, kao blistav mermer-kip, sa čîni
lepojka divna snom dubokim spava.

No se na pozdrav tvoj iz čîni prenu,
i zaljubljeno, s osmehom, dok trenu,
nemačka muza zagrli te prava.

Preveo *Velimir Živojinović-Massuka*

---

[1] (1767—1845), nemački književnik, filolog, prevodilac Šekspira, jedan od teoretičara romantizma.

OBRAZA VLAŽNIH

Obraza vlažnih, bledu svu,
kraljevsku kćer sam snio:
pod zelen-lipom grlio sam nju,
u njenom naručju bio.

»Ne tražim tvoga oca tron,
ni krunu dijamantnu,
ni skiptar zlatni što ga nosi on:
ja tebe hoću zlatnu.«

Pomena nema! — glas joj začuh blag —
ja ležim u grobu tamo;
i tebi, jer si meni tol'ko drag,
dolazim noću samo.

Preveo *Velimir Živojinović-Massuka*

LORELAJ

Što li sam, da mi je znati,
ovako tužan ja?
Prati me, uporno prati
starinska bajka ta.

Prohladno; već se smrkava;
otiče Rajna u mrak.
A brega vrh obasjava
sutonskog sunca zrak.

Onamo devojče sedi
lepo k'o vila iz sna,
i zlatne kose rêdi,
a zlatna joj odora sja.

Rêdi ih češljem od zlata
i peva: moćni se poj
nápeva čudesno dâta
roni iz grla njoj.

Mornara s šajke malene
jad divlji pothvata sveg:
ne motri na hrid i stene;
sve uvis gleda na breg.

Sve mislim: talasi sivi
svući će najzad na dno
mornara i čunić. A skrivi
Lorelaj pevanjem to.

Preveo *Velimir Živojinović-Massuka*

GORSKA IDILA

I

Stari rudar u planini
u kućerku živi svom;
zelen-jela tamo šumi,
zlatni mesec sja nad njom.

U kućerku naslonjača,
sva duborez, šara sva:
blažen ko u njoj počiva —
taj blaženi sad sam ja.

Mala, s laktom na mom krilu,
na klupici tu; u nje
usnice su purpur-ruže,
oči: plave zvezde dve.

Motre me k'o čudo divno
drage, plave zvezde te;
dok njen ljiljan-prst šeretski
tiče purpur-ruže dve.

O, priležno mama prede,
pa ne vidi ona nas;
a uz citru napev stari
tatičin izvija glas.

Pa mi mala tiho šapće,
prigušivši glasić svoj:
već sam mnogu važnu tajnu
iskamčio dosad njoj.

»Od strinine smrti mi već
ne idemo više, vaj!

u lovački dom na Goslar;
a tamo je pravi raj.

»Ovde je, pak, pustoš prava
na ledenoj čuki toj;
k'o u grobu mi smo zimi:
toliki je snega sloj.

»Mene, opet, strava hvata
od duhova gorskih zlih
što po noći tumaraju;
užasno me strah od njih.«

I zanemi tek: to, valjda,
reč joj neka zada strah;
pa očice ručicama
pokriva i guši dah.

Prede unjkav zuj čekrka,
jače šumi jele huk;
dok se s citre rastoleže
napeva starinskih zvuk.

»Ne boj mi se, čedo drago,
ne boj se duhova zlih;
anđeli te, čedo drago,
štite dan i noć od njih.«

II

Zelenprsta jela kuca
na prozorčić niski taj,
dok po sobi ljupko baca
mesec, žuti žbir, svoj sjaj.

Otac, mati hrču tiho
u sobičku kraj nas tu;
a nas dvoje ćućorimo,
prkoseći tako snu.

»Da se često bogu moliš,
ne verujem prosto ja;

ne trza se tek u tebe
od moljenja usna ta.

»Sva pretrnem, strah me vazda
tog trzanja hladnog, zlog;
ali strah moj tamni stiša
sjaj pobožni oka tvog.

»Boga oca, boga sina,
boga svetog duha ti
ipak, mislim, ne veruješ
zistinski kao mi.«

»Dok još bejah, čedo moje,
na kriocu majci ja,
verovah u boga oca
što sve voli, može, zna;

»što tu lepu zemlju stvori,
na njoj lepe ljude te;
što odredi kud da idu
sunce, mesec, zvezde sve.

»A kad, dušo, poodrastoh,
shvatih ja i više tad;
pojmih, uzreh umom, pa ti
verujem i sina sad;

»milog sina što nam ljubav
milosni mu otkri prst,
pa od sveta — kud bi drukče! —
za uzdarje dobi krst.

»Sad, pak, kad sam izđikao,
svašta čitah, videh, čuh,
sad verujem srcem celim
da je bog i sveti duh.

»On čudesa grdna stvori,
a još veća tvori sad;
jaram skide s roblja, sruši
nasilničkih kula ȁd.

»On iskonsko pravo vraća,
leči što rak-rana bi:
svi jednaki po rođenju,
jednaki su ljudi svi.

»Goni tmuše, goni tamnu
avet koja dan i noć,
kezeći se na nas, truje
slast ljubavi, smeha moć.

»Tisuću je vitezova —
sve oklopnik srčan, ljut —
izbr'o sveti duh da krče
njegovome smeru put.

»Steg se vije, mač odseva,
odbleskuje nebo sve;
bi l' da vidiš, čedo drago,
vitezove gorde te?

»Pogledaj me, i poljubi,
bez zazora, prisna sva:
jer sam baš i sam ovakav
vitez svetog duha ja.«

III

Prikriva se mesec tamo
u zelene jele sen;
a u sobi čkilji lampa,
jedva žmirka stenjak njen.

No se većma razbuktava
mojih plavih zvezda sjaj;
a dve purpur-ruže gòre,
hvatajući zboru kraj:

»Patuljani, vragolani,
ostavu nam dižu svu:
sad je tu još, u dolapu,
a već sutra nije tu.

»Skidaju nam skorup s mleka,
pa još zdelu — vraški soj! —
ne pokriju, te nam mačka
sve poloče, bože moj!

»A ta mačka veštica je,
jer po buri i kroz sneg
noću kuli razvaljenoj
na duhova šmugne breg.

»Bleska pun, i pun viteške
vreve zamak beše tu;
kolo vȉli pod bakljama
vitez, dama, paž noć svu.

»Ali zamak, ali ljude
čarobnica prokle zla:
razvalina tu sad stoji,
sovuljaga puna sva.

»No pokojna strina reče:
da po noći rekne ko
pravu reč na pravom mestu
i u pravi čas uz to,

»ponovo bi zamak svetli
iz ruine nik'o te;
i vitez bi, paž i dama
vȉli kolo k'o i pre.

»Tom ko reč tu rekne dvor bi
pao s ljudstvom svim u vlast;
a talambas odao bi
tom vladaru mladom čast.«

Cvate ruže na usnama,
cvati cvećem bajki svet;
a očiju zvezdan plavi
sjaj zaliva cvet po cvet.

Obvija mi kosom zlatnom
ruku; ljubi prste sve;

divno sve, kroz smeh, krštava;
pa tek zamre glas u nje.

A na mene prisno tako
gleda u sobičku sve:
dolap, sto — baš kao da smo
poznanici još od pre.

Citre zvuk se jedva čujno
otme sam; na zidu tu
ljupko-važno sat preklapa;
a ja sedim k'o u snu.

»Tu je pravo mesto, dušo;
sad je pravi čas: da sad
pravu reknem reč, tvom čudu
ne bi bilo kraja tad.

»Blesnuo bi mrak ponoći,
prožmao ga drhtaj sveg;
šum bi kren'o potok, jele;
prenuo se starac breg.

»A s planine iz urvine
navir'o bi citre zvuk;
vilenjaka hor bi otud
orio se; struk po struk

»otuda bi iznicala —
uz proleća ludog lêt —
gora cveća, drskog, divnog,
kakvog nije vid'o svet;

»cveća šarno-mirisavog,
s lišćem krupnim k'o iz sna;
cveća ludo uzdrhtalog,
k'o da strast u svakom cva.

»Ruže bi, k'o crven plamen,
sukljale iz tišme te;
ljiljani, k'o kristal-pritke,
šišali do neba sve.

»Zvezde bi, k'o sunca krupne,
žego čežnje čemer drag;
dok džinovske ljiljan-krune
njihov sjaj zaliva blag.

»Pa što bi u nas tek, dušo,
zablistali lik i stas!
Svuda baklje, zlato, svila
bleštali bi oko nas.

»Ta čatrlja dvor bi bila,
ti kneginja; pa bi tu
besno kolo, kličuć', vȉli
vitez, dama, paž — noć svu.

»I sve to bi moje bilo:
zamak s ljudstvom celim, ti;
talambasom slavili bi
vlastelinstvo moje svi.«

Preveo *Velimir Živojinović-Massuka*

PESME SU MI OTROVANE[1]

Pesme su mi otrovane —
Zar bi moglo drukče biti?
Ti si ljuti otrov znala
U cvetnu mi mladost liti.

Pesme su mi otrovane —
Zar bi moglo drukče biti?
U srcu mi mnogo zmija,
među njima, draga, i ti.

Preveo *Aleksa Šantić*

---

[1] 51. pesmu iz Hajneovog ciklusa »Lirski intermeco« donosimo dvaput, u prevodu dvojice naših pesnika, radi poređenja.

OTROVANE SU MI PJESME

Otrovane su mi pjesme.
Da l' drukčije može biti?
U moj život, kad je cvao,
Počela si otrov liti.

Otrovane su mi pjesme.
Da l' drukčije može biti?
Srce mi je puno zmija,
A usto si u njem i ti.

Preveo *Dobriša Cesarić*

SAVJET MI DAŠE

Savjet mi daše i nauke same,
Časti su obilno isuli na me,
Rekli mi neka se strpim još tih,
Jer ću protekciju dobit od njih.

A kraj protekcijskih takovih nada
Mirno sam mogao crknut od glada,
Čovjek da valjan u muci se toj
Svojski za udes ne pobrinu moj.

Dobri taj čovjek! Dade mi hrane!
Pamtit ću njega sve svoje dane!
Šteta! Ne mogu da cjelov mu dam.
Jer dobri taj čovek to bijah ja sâm.

Preveo *Hinko Gotlib*

NEKA NE PROĐE

Neka ne prođe bez naslade ni tren
tvoga života!
Nek' puca ona ako ti metak njen
nije strahota.
Za perčin sreću hvataj kad kojim zlom
ona te mine.
I pazi: na čuki ne zidaj svoj dom,
već sred doline.

Preveo *Velimir Živojinović-Massuka*

2*

UZ TVOJU KADA KUĆU

Uz tvoju kada kuću
U jutro prođem rano,
Veseli me, o dijete,
Što tebe viđam tamo.

To garavo ti oko
Ko da je znati rądi:
O tko si, neznan strančе,
I koji su ti jadi?

Ja njemački sam pjesnik,
Po Njemačkoj me znadu.
Uz velika imena
I moje pridodadu.

A rana što me peče,
Već mnoge nas je pekla.
Najteže reci boli,
I moju tim si rekla.

Preveo *Silvije Strahimir Kranjčević*

HORTENZIJA

Na kitari novoj nove
Sviram sada melodije
Na tekst stari Solomonov:
»Aoh, žena gorka li je!«

Spram muža i prijatelja
Nevjera se u njoj kupi,
Posljednje su kapi pelin
U ljubavi zlatnoj kupi.

Istinita zar je priča,
Da proklestvo grijeha tavna
Spremi rajska zmija, kako
Kaže knjiga starostavna?

Na trbuhu puzeć zmija
Vreba još u žbunu svakom,
Još ti tepa kao nekad,
Ti joj siktaj slušaš lakom.

Što je hladno, što je tamno!
Oko sunca jato vrana
Grakće — sad je radost, ljubav
Nadugo mi zakopana.

Preveo *Stjepan Parmačević*

MARIJI

Smrt ide. — Sad bih priznat htio
Što dosad nije nikad smio
Moj ponos reć: oh, za te, za te
Mog srca kucaj sveđ je bio!

Lijes čeka. — Gdje se mirno spi,
U jaz ću sići vječne tame.
Al' ti ćeš tad, oh, baš ćeš ti
Svoj dići plač i mislit na me.

I lamati ćeš ruke svoje.
Al' strpi! — Kob je ljudska to.
Sve dobro, snažno, i sve što je
Lijepo . . . mora svršit zlo.

Preveo *Vladimir Nazor*

AZRA

Svakog dana šetala se
Sultanova kćerka divna,
U suton kraj šedrvana,
Gdje žubore bijele vode.

Svakog dana rob je mladi
Stajao kraj šedrvana,
Gdje žubore bijele vode;
Svakog dana bivo bljeđi.

Jedne večeri mu mlada
Sultanija naglo priđe:
»Tvoje ime hoću znati,
I otkud si, kojeg roda.«

»Muhamed je moje ime,
Moj zavičaj žarki Jemen,
Od roda sam onih Azra
Koji umiru kad ljube.«

Preveo *Dobriša Cesarić*

ILZA

»Princesa Ilza ja sam;
u zamak moj sa mnom ti,
u Ilzenštajn, pođi, da tamo
blaženstvo kušamo mi.

»Glavu pokropiću tebi
talasom bistrim ja,
da, druže bolan od briga,
pregoriš stradanja sva.

»U mome naručju belom,
na belom nedru mom
spokojnost bajki starinskih
prosnevaćeš dušom svom.

»Voleću, maziću tebe
k'o — pokoj bog nek mu dâ!
što cara Hajnriha dragog
voljah i mazih ja.

»Mrtvima carstvo božje!
Živima život je dat;
a ja sam mlada i bujna,
srcem sam smeh i cvat.

»Sa cvata mog zazveči
kristalni zamak moj,
pa dame i vitezi plešu,
pa kliče paževa roj.

»Svileni šlepovi šušte,
odzvanja mamuza zvek,

talambas kepeci biju,
rogova ori se jek.

»K'o cara Hajnriha tebe
u naručju držaću ja;
zatrube l' trube, ja njemu
uha bih zaptila dva.«

Preveo *Velimir Živojinović-Massuka*

PRINCESA SABAT[1]

U arapskoj knjizi bajki[2]
ukletih je kneževića
kojima se katkad vrati
prvobitni oblik lepi.

Rutavo se čudovište
pretvori u kraljevića
u gizdavu ruhu sjajnom;
čak duduče zaljubljeno.

Al' istekne čarodejstvo,
pa njegovo veličanstvo
tek odjednom ugledamo
k'o čupavu nakaradu.

Kraljevića takvog peva
pesma moja. Izrael je
njemu ime. Veštica ga
u psa jednog uvračala.

Psa s mislima psećim, što se
svu sedmicu pseći cunja
kroz života glib i đubre,
a na sprdnju šatrovcima.

Al' s večeri svakog petka
kad se smrači, on odjednom
skine čini pa se s nova
pas k'o ljudsko biće obre.

---

[1] Sabbat, sedmi dan nedelje, dan odmora; liturgija počinje sa pozdravnom pesmom »Princesa Sabat«; sačinio je S. Alkabez.
[2] »Hiljadu i jedna noć«.

Čovek s ljudskim osećanjem,
on u očev dvor tad stupa
svečan, skoro čista ruha,
glave, srca uzdignuta.

»Kraljevskog mi oca dvorče,
zdravo, mili! Svaki stub vam,
o čadori Jakovljevi,
na dverima svetim ljubim!«[1]

Tajanstveni žamor neki
i gibanje domom teče,
a jezivo u tišini
nevidljiv domaćin diše.

Tišina je! *Senešal* tek
(crkvenjak u sinagogi)
trčka živo tamo-amo,
te kandila pripaljuje.

Što svetiljke zlatne sjaju,
što blistaju, tešiteljke!
Plamsaju i sveće gordo
Na pervazu od amvona.[2]

Ispred skrinje gde se čuva
sveta Tora,[3] povezana
skupocenom svilom s koje
kamenje se drago blista —

tu je stao već pred nalonj
pevac verske zajednice;
gizdavac što plašt svoj crni
koketno na pleća baca.

Nešto sve po vratu čačka
da mu vide belu ruku,
čudno gnječeć' kažiprstom
slepo oko, palcem gušu.

[1] Približno parafraziran stih koji vernik izgovara kad stupi u sinagogu.
[2] Almenor, govornica na sredini sinagoge, uzdignuta i ograđena.
[3] Mojsijevo učenje; za crkveni obred ispisano na svitku pergamenta.

I pevucka posve tiho
sam za sebe, dok ne klikne
likujući i razveze:
leho dodi likras kale![1]

Leho dodi likras kale!
Hodi, dragi, nevestica
čeka na te već, da lice
postiđeno otkrije ti!

Tu svatovsku pesmu lepu
spevao je Don Jehuda
ben Halevi,[2] proslavljeni
tvorac pesama ljubavnih.

U toj pesmi proslavlja se
zaručenje Izraela
s gospođom princesom Sabat
zvanom knjeginja spokojstva.

Kneginja je ta lepotom
cvet i biser svih lepota.
Lepša ona od čuvene
kraljice od Sabe beše,

one cara Solomona
ljubavnice slavne, one
etiopske nadriknjige
čije mudre zagonetke,

željne duhom da zadive,
dodijaše svetu najzad.
Međutim, princesa Sabat —
a ona je oličenje

čistog mira i spokojstva —
duhovnih se borbi grozi
i prepirke smrtno mrzi.
Njoj i ona strast je mrska,

---

[1] »Dragi, hajde nevestici u sretanje.«
[2] Hajne pripisuje ovu pesmu Haleviju; nju je sastavio Salomo Alkabez (oko 1500—1580).

koja gromko deklamuje,
onaj pâtos razbarušen
što u rebra s neba rũpi.
Ta kneginja tiha skromno

pod kapicu kike skuplja,
ona nežan pogled ima
k'o gazela, a cvâ vitka
k'o pamukov stručak kakav.

Dragom ona sve dopušta,
sem pušenja. »Mili dragi,
pušenje je zabranjeno,
jer se danas Sabat slavi.

»Al' će se u podne danas
pušiti, u nadoknadu,
božanstveno jelo jedno —
šalet[1] ćeš da jedeš danas.«

O, *šalete,* kćeri rajska,
bogomdana iskro divna!
Ovakvim bi tonom Šiler,
da je *šalet* okusio,

ozvučio svoju himnu,
svoju pesmu nad pesmama.
Nebesko je jelo *šalet.*
Sâmi dragi Gospod Bog je

Mojsija u svoje doba
naučio da ga spravlja,
a na Brdu Sinajskome
gde Svevišnji isto tako

obznani, uz grmljavinu,
svekoliki onaj dobri
verski nauk, a i deset
zapovesti svetih onih.

1 Jelo, pasulj sa mesom; priprema se petkom i drži na hladnom, a jede subotom.

Šalet, to je ambrozija
Košera,[1] istinskog boga,
to je rajski kruh-naslada,
i, sravnjena s takvim jelom,

kukavno je vraško đubre
ambrozija onih lažnih
varvarskih bogova grčkih,
tih đavola prerušenih.

Jede l' knez to jelo, njemu
oko sjâ k'o ozareno,
pa svoj prsluk otkopčava
i s blaženim smeškom kaže:

»Zar ne čujem buk Jordana?
Ne ključaju l' to bunari
u Bet-Elu[2], dolji palmi,
gde kamile počivaju?

»Zar ne čujem stada zvoncad?
Ne goni l' to pastir gojne
ovnove u sumrak dana
sa planine Gileata[3]?«

Ali lepi dan se linja;
već se amo, k'o na dugim
nogama od senki, bliži
čas opaki od uroka

i od čini i vradžbina.
Knez uzdiše; čini mu se
da mu prosto veštičini
ledni prsti do u samo

srce rone. Već ga pseći
preobražaj jezom žmari,
pa mu stud uz kičmu mili.
A kneginja knezu svome

---

[1] Kascher, pravi, valjan.
[2] Bethel, stanište boga, po predanju severno od Jerusalima.
[3] Gilead, brdo istočno od Jordana.

pruža zlatnu kadilnicu;
i on onda polagano,
natenane miris srče
i uzdiše. Volja mu je

da se blagim mirisima
od izmirne i tamjana
još jedared naslađuje.
I napitak oproštajni

kneginja mu poslužuje.
On naiskap pehar prazni;
nekoliko kapi samo
preostaje. Njima prska

i preliva sto, pa potom
voštanice male stenjak
umače u vlagu, te se
s pucketanjem sveća gasi.

Preveo *Velimir Živojinović-Massuka*

KAD ŽENA TE IZDA

Kad žena te izda, ti na drugu tad
Upravi pogled svoj smjeli.
Al' bolje će biti da ostaviš grad.
Na rame torbu, i — seli!

I jezero modro ćeš naći. Kô krug
Vrbici tu turobni stoje.
Pa isplači ondje sav sitni svoj vaj
I sićušne bolove svoje.

I dok ćeš na strme se bregove pet,
Dašćući gazit ćeš sporo.
Al' kada se popneš na kameni vrh,
Nad tobom kreštat će orô.

Sam bit ćeš ko oro, preporođen sav
Na onoj planinskoj klisi;
I doznat ćeš kako na tom našem dnu
Izgubio mnogo baš nisi.

Preveo *Vladimir Nazor*

NA BROKNU

Istiha se sunce žari,
te se istok prosijava;
a po magli plove, plove
bregova temena plava.

Leteo bih — da su meni
čizme duge sedam milja —
domu drage poput vetra
preko brdâ tih do cilja.

Sa kreveca gdeno spava
zavese bih razmakao,
pa bih usnom rubin-usne
i čeoce dotakao.

Pa bih ljiljan-uhu malom
došapnuo tiše, tiše:
»Snevaj da nas ljubav spaja,
i zanavek, i sve više.«

Preveo *Velimir Živojinović-Massuka*

TI SI K'O CVET

Ti si k'o cvet: i ljupka,
i lepa, i prečista sva.
Gledam te, a srce mi trne;
i dođe mi da zasuzim ja.

I dođe mi da ruke svoje
složim svrh temena tvog
i molim da prečistom, lepom,
i ljupkom te očuva Bog.

Preveo *Velimir Živojinović-Massuka*

KAD ČUJEM PESMICU

Kad čujem pesmicu što je
najdraža pevala pre,
bol divlji nadre da moje
grudi raznese sve.

Mračna me čežnja ponese
šumi do vrha tad:
tu suza mlaz odnese
moj pregolemi jad.

Preveo *Velimir Živojinović-Massuka*

PASTIRČE

Pastirče je kralj, a njegov
présto — zelen-breg pod njim;
teška zlatna kruna mu je
sunce koje sja nad njim.

Njemu ispred nogu leže
ovce, nežne maze te,
rumen-krstom zakrštene;
a, ponosni nadasve,

kavaljeri telci šeću.
Jarčići su, to se zna,
dvorski glumci; dok su krave,
što u zvonca gude sva,

i ptičice s frulicama —
sve na izbor i pod plan
muzikanti prefinjeni.
I dok teče celi dan

pesme med i svirke melem,
a sliva se svud u njih
slâpa bûk i jéla šumor,
kralja dremež hvata tih.

Za to vreme vladu vodi,
k'o ministar, onaj pas
čiji zli se lavež čuje
svud uokrug svaki čas.

»Vladanje je muka živa« —
tepa mladi kralj za sna; —
»eh, što nisam već na domu
kod kraljice svoje ja!

»Kraljevskoj je glavi mojoj
njoj na grud'ma mekan log;
a u oku njenom vidim
ceo beskraj carstva svog.«

Preveo *Velimir Živojinović-Massuka*

PROLOG[1]

Frak-odela, čarapice,
kragne bele i kravate,
reči medne, zagrljaji,
ah! još srca da imate!

Srca! i još da imate
ljubavi u srcu vrele!
O! ubi me lažno vaše
ljubavničko »vaj!« i »lele!«

U planine idem, gdeno
kolibice skromne stoje,
gde slobodni vazduh veje
i nadima grudi moje.

U planine gdeno mrke
jele u nebesa rone,
potok šumi, ptice poju,
oblaci se gordi gone.

Zbogom, sale uglačane,
ljudi, žene uglačane!
Gòri idem, da se otud
smejem vama, natenane.

Preveo *Velimir Živojinović-Massuka*

[1] Iz »Puta po Harcu«, 1824.

KRALJ DAVID

Vedar sprema kralj se mrijet,
Jer već vidi unaprijed:
Pesti sile će se mijenjat,
Ali ropstvo neće jenjat.

Puk svoj udes vuče ljut
Ko živinče upregnut,
A tko neće da se svija,
Pucat će mu tvrda šija.

Umirući David već,
Tuj će Solomunu reć:
Još mi osta želja mala
Zbog Joaba generala.

Taj oficir hrabar, znan
Bje mi jako nezgodan,
No premda mi mrzak bio,
Dirati ga nisam smio.

Ti si, sinko, pametnjak,
Pobožan i dosta jak,
Ti ćeš lako puta naći
I Joaba toga smaći.

Preveo *Hinko Gotlib*

ADAM PRVI

Ti posla da mačem plamenim
Nebeski žandar me ganja
I protjera iz raja me
Bez prava i smilovanja.

Sa ženom ja ću drugdje se
I opet ukorijenit,
No znanja da sam uživô plod,
To ne možeš više izmijenit.

Izmijenit nećeš što ja znam
Kako si malen, ne snažan,
Koliko se goder grmljenjem
I smrću pravio važan.

O Bože, kako je jadan taj
Consilium abeundi![1]
Zar to se zove *magnificus*[2]
Svijeta, *lumen mundi!*[3]

Poželjet nikada neću već
Tog paradiskog cvijeća.
To nije bio pravi raj —
Jer zabranjenog tu bje drveća.

---

[1] Konzilijum abeundi, savet đaku da napusti školu (zbog slabog učenja ili prekršaja).

[2] Veličanstven, uzvišen.

[3] Blistav duh, veliki um.

Slobodu hoću potpunu!
Zapreka mala ma kako
Taj pretvara mi paradiz
U tamnicu i pakô.

Preveo *Stjepan Parmačević*

EPILOG

Slava grijat grob će naš,
Prazna riječ i glupa baš!
Više žara daje, znaj,
Kravaričin zagrljaj
Kad ti dade cjelov svoj
Što na stajski vonja gnoj.
Bolju dobit ćeš toplinu
Da ti grije ponutrinu
Kad po želji srca svog
Piješ vino, punč il' grog
U opskurnim bircuzima
S tatovima, lopovima
Što, s vješala spasiv gušu,
Ipak žive, dišu, pušu,
Te bi čak i Tetidin[1]
Zavidjao njima sin.
Ahil[2] reče: Bolju kob
Zadobi i zadnji rob
Što na zemlji gore hoda,
Nego ja kraj Stiksa[3] vodâ
Kao sjenâ knez i heros
Kojeg slavi sam Homeros.

Preveo *Hinko Gotlib*

---

[1] Tetida, majka junaka Ahileja, nimfa, žena Pelejeva; učinila sina neranjivim okupavši ga u Stiksu, sem u petu za koju ga je pri kupanju držala.

[2] Sin boginje Tetide i Peleja, najveći helenski junak u trojanskom ratu.

[3] Reka u podzemnom svetu gde je Haron svojim čunom prevozio duše umrlih u večno boravište.

ONA SE GASI

Zastor je pao. Konac drame.
Već idu kući gospoda i dame.
A da li im se komad dopo?
Po pljesku sudeć nije propo.
Priznanje zahvalnoga svijeta
Ubro je poznati poeta.
No sad je kuća posve nijema
I žamora i svijetla više nema.
Al' kakav je to čudan zvuk
Odjeknuo po praznoj bini?
To možda jedna žica puče
Na nekoj staroj violini.
Tečeći ovim, onim smjerom
Štakori šuškaju parterom,
I vonja sve na staro ulje.
Posljednja lampa već se gasi.
Ne može jadna sjati dulje,
Iako plamsati još kuša.
To svijetlo bješe moja duša.

Preveo *Dobriša Cesarić*

GRENADIRI

U Francusku se grenadira dva
iz ruskog ropstva vraćahu; a kada
dohvatiše se nemačkoga tla,
tu glavama ponikoše tada.

Za propast Francuske saznadoše tu,
armiju silnu čuše da su — jao! —
potukli do nogu i satrli je svu,
a car, a car u ropstvo da je pao.

Na glas taj tužni obhrva ih i jad,
i zaplakaše oba. Jedan reče:
»O, što me nešto tišti sad!
O, što me stara rana moja peče!«

Drugi će: »Sad je pesmi kraj!
Raskrstio bih i ja sa životom.
Al' ženu, decu doma imam, vaj!
Bez mene oni skapaće za plotom.«

»Šta žena, šta deca! Marim ja za to!
Srce mi želja mnogo slađa mami.
Nek prose, pa se hrane! Ali, o!
moj car, moj car u sužanjstvu da čami!

»No, ako, druže, ovde skončam ja,
amanet budi tebi:
leš moj ponesi do francuskog tla,
u francuskoj grudi me pogrebi.

»Krst časti na alevoj vrpci toj
na moja položi nedra;

u ruku karabin daj mi moj
i pripaši mi mač o bedra.

»Tako ću da ležim i sluhom bdim,
k'o šiljbok u grobu mrku,
dok grohot topova ne čujem, i s njim
njisak i kopita trku.

»To jezdi tad car moj preko groba mog;
mač seva, sikće, klopara:
ustaću ja tad iz groba svog
da štitim cara, svog cara.«

Preveo *Velimir Živojinović-Massuka*

PJESNIK FIRDUSI

I

Ljudi zlatni i srebrni!
Nitkov kad spomene toman,
Onda misli tek na srebro,
To mu srebrn toman znači.

Al' kad riječ tu knez izusti,
Ili šah, tad bit će toman
Vazda zlatan; šah što prima,
To i daje: zlatan toman.

Tako misle dobri ljudi,
To mnijaše i Firdusi,[1]
Autor obožavanoga
Djela slavnog »Šah name«[2].

Ovo djelo veliko je
Šahovoj po želji piso;
Za stih svaki jedan toman
Obećao šah mu dati.

Sedamnaest puta ruža
Propupila pa ocvala,
Sedamnaest puta slavuj
Opjeva je, pa umuknu.

A, međutim, pjesnik sjedi
Za tkalačkim stanom duha,

---

[1] Pesnik, pravo ime Abulkasim Mansur (oko 940—1020), najveći persijski i jedan od najvećih svetskih epičara; živeo u Gazni na dvoru sultana Mahmuda Gaznevida.
[2] »Šahnama«, Firdusijev junački ep.

Pa je danju, pa je noću
Svoje pjesme ćilim tkao.

Golem ćilim u koji je
Pjesnik utko divna čuda:
Svu kroniku basnoslovnu,
Sve kraljeve Farsistana[3]

I junake svog naroda,
I viteška djela slavna,
Čarobnjaštvo i demone
S bajnim cvijećem opleteno,

Sve to živo, sve to bujno,
Puno sjaja, puno žara,
I ko s neba obasjano
Iranovim svijetlom svetim,

Praiskonskim božjim svijetlom
Kome zadnji hram uprkos
I Koranu i muftiji
Pjesnikovo srce krije.

A kad svrši pjesmu svoju,
Svom meceni posla pjesnik
Manuskript što dvjesta tisuć
Stihova je sadržavo.

U termama to je bilo.
U termama grada Gazne,
Gdje šahovi glasnici su
Firdusija najzad našli.

Svaki kesu s novcem vuče
I do nogu pjesnikovih
Poklečke su položili
Honorar za pjesmu njeg'vu.

---

[1] Planinska oblast, srce Persije, sa gradovima Persepolis i Pasartage; jezgro drevnog persijskog carstva.

Al' odriješiv' pjesnik hitro
Kese da bi željkovanog
Nagledo se sjajnog zlata —
Osupnu se ugledavši

Da su kese sadržinom
Blijedo srebro, toman srebrn —
Otprilike dvjesta tisuć,
Pa se gorko nasmiješio

I uz ljuti posmjeh novac
U tri dijela on podijeli,
I trećinu jednu svakom
Glasniku je crnom dao

Kao platu glasonoše,
A trećinu treću dade
Sluzi što mu kupelj spremi
Kao dobru napojnicu.

Pa se štapa svoga maši
I napusti prijestonicu.
A pred gradskim vratima je
Sa cipela prah otreso.

II

»Da ga nagna zla mu ćud
Te prekrši riječ zadanu
I da prosto me obmanu,
Ja i ne bih bio ljut.

»Ali, što ne praštam živ,
Prevara i pakost to je,
Jer dvosmislom riječi svoje
I ćutanjem posta kriv.

»Naočit i odličnik
I po licu i po stasu,
Kao malo tko na glasu
Kraljevski mu bio lik.

»Kao sunce s neba blaga
Žarki na me prosu sjaj
Ponositi čovjek taj —
Pa mi ipak grdno slaga.«

III

Baš fino se najeo Mahomet šah
I vedar se u taj osjeća mah.

Sjenovit mu vrt, uz vodoskok sad
Na grimizne dušeke sjede u hlad.

Tu pred njime njegovi stoje domari,
Među njima njegov ljubimac Ansari.

Ko slap od cvijeća i bogat i rud,
Iz mermernih vaza izbujava svud.

Na odaliske nalik stoje
Tu palme i šire lepeze svoje.

Spram neba kiprese se snatreć upele
Ko svijet da bi cio zaboravit htjele.

Odjednom s tihanom pjesmom se, čuj,
Tajnovit sa žica oglasio zuj.

Iz teškoga šah ko da trgo se sna
I htio bi autora pjesme da zna.

Ansari na pitanje nije oklijevo
I reče: tu pjesmu Firdusi je spjevo.

Firdusi? — tu šah ko da nešto se sjeti. —
Gdje živi? I kako je slavnom poeti?

Ansari će na to: nužda mu prijeka
Ogorčava dane njegovog vijeka.

U Tusu, a to mu je očinski grad,
Obdjelava sada skromni svoj sad.

Šah Mahomet šuti, unedogled zuri,
A onda će reći: Ansari, požuri —

U stajama mojim — još današnjeg dneva —
Odaberi stotinu mula i deva.

Natovari na njih svakovrsno blago,
Što ljudskom je srcu i milo i drago.

I pokupi rijetkosti skupih i finih
I ruha i stvari za kuću inih

Od drveta, slonove kosti, ahata
I bižuterija od srebra i zlata,

Pa dodaj još vrčeva, čaša i kupa
I pardova krzna rijetka i skupa

I ćilima, šalova, sjajnih brokata
U državi najboljih baš fabrikata,

A nemoj zaboravit vrste od svake
Da spremiš i oružje, konjske šabrake,

A tako i napitak odabrani,
I hrane u loncima koja se hrani.

Slatkiša pridjeni, od badema torte
I paprenjaka ponajbolje sorte,

I tuce konja iz moje ergele
Od arapske pasmine, brze ko strijele,

Još crnih robova tuce na koncu
S tjelesima snažnim, nalik na broncu —

Ansari, to skupi i lijepo udesi
I na put to sa sobom sve mi ponesi

I sa svim tim blagom hitar poteci
U Tus i moj pozdrav Firdusiju reci.

Ansari posluša riječ svog vladara,
Da tovar natovari hitar se stara.

A šaha to blago toliko stade
Što jedna provincija danka ne dade.

I tako je trećeg već otišla dana
Iz prijestonog grada sva karavana,

A s barjakom što se crveni ko plam;
Ansari je glavom predvodi sam.

Tek osmoga dana dovede je put
U Tus što u podbriježni slego se kut.

Na zapadna vrata, uz viku i trus
Nagrnula sva karavana u Tus.

Uz bubnjeva trijesak i rogova rik
Tu ječi trijumfa oduševljen klik.

La ila il Alah! — iz svega grla
Goniča potcikuje družina hrla.

A dotle je tamo, na drugi kraj,
Na istočna vrata, u isti čas taj

Iz grada iznijela povorka van
Firdusija mrtvog na vječiti san.

Preveo *Hinko Gotlib*

BOJIŠTE KOD HEJSTINGZA

Voltamski opat uzdahnu
Na crnu vijest, i on je plakati stao
Što je kralj Harold kod Hejstingza[1]
U bici žalosno pao.

Dva fratra, Asgoda i Ailrika,
On izabra svojim ulacima
Da traže i nađu Haroldov leš
Na bojištu među mrtvacima.

Podjoše fratri u tuzi,
Da se još tužniji vrate:
»Prečasni, nemamo sreće,
Zalud smo tražili za te.

»Poštenjak je pao u prah,
Kopilan pobjedu slavi,
Razbojnik zemlju nam dijeli
I slobodnjake davi.

»Najgori ušljivac Normandije
Postaje lord na otoku Britâ,
Vidjeh krojača iz Francuske, on se
Sa zlatnim ostrugama skita.

»Teško tom koji se Sasom zove!
Vi saski sveci na nebu,
Čuvajte se da i vas rugači
Ruglom i sramom ne pogrebu.

---

[1] God. 1066, u boju kod Hejstingza, hrabro se suprotstavio normanskom vojvodi Viljamu anglosaksonski kralj Harold, ali je bitku izgubio i poginuo; tada Normani osvajaju Englesku i Viljam postaje kralj; te godine je poslednji put neprijateljska noga kročila na britansko tlo.

»Sad znamo što je značila
Velika crvena kometa,
Što se na nebu šetala
Na ognjenoj metli ovoga ljeta.

»Ispunio se pogubni znak
Zle zvijezde, na koju smo stražili,
Bili smo na bojištu tamo,
Sve lešine pretražili.

»Te traži simo, te traži tamo,
Dok svaka nada ne propa:
Ne nađosmo leša Harolda kralja,
Da zdušna ga ruka zakopa.«

Asgod i Ailrik rekoše svoju,
Opat je lomio ruke,
U misli utonu teške
I reče sred velike muke:

»U Grendelfildu na bardskoj stijeni
Baš nasred šume živi
Edita Labudovrata u trošnoj
Kolibi što se krivi.

»Tako je nazvaše, jer joj je šija
Kô labudov vrat i bila,
Ruka se Harolda, našega kralja,
Oko struka te devojke vila.

»On ju je cjelivo i mazio
I napustio na kraju,
Već šesnaest ljeta je minulo,
Ni sreća ni ljubav ne traju.

»Pođite, braćo, k toj ženi,
U Hejstingz povedite je tamo,
Jer će se njenoj ljubavnoj zjeni,
Kralj ljubavnik otkriti samo.

»U opatiju ovamo na to
Dopremite kraljevo tijelo,

Njega će crkva pokopati,
Za dušu otpojat opijelo.«

O ponoći gluhoj stigoše
U šumu do zabitnog mjesta:
»Labudovrata Edito, ustaj
I na dužnost slijedi nas smjesta.

»Normanski je vojvoda dobio
Kod Hejstingza odlučnu bitku,
A mrtav na bojištu leži
Kralj Harold po gubitku.

»S nama u Hejstingz, da nađemo
Kralja među mrtvacima,
Mi ga u opatiju nosimo
S čašću i kraljevskim znacima.«

Edit ni slova ne prozbori,
Nego se žurno opasa
I pođe: a prosijeda kosa
Po vjetru se noćnom talasa.

Bosonoga jadnica hoda
Kroz drvlje, šikarje bare,
No u osvit već nazriješe
Hejstinške krečnjake stare.

Magla bojište skrivaše
Kô ponjava do pojave dana,
Začu se lepet: odjekivaše
Po zraku graktanje vrana.

Na krvavoj zemlji ležahu
Tisuće lešina i strvi,
Osakaćeno, izmrcvareno, stravično
U ljudskoj i konjskoj krvi.

Edit Labudovrata gacaše
Po krvi s nogama bosim,
A krute joj oči sipahu
Strijele pogledom kosim.

Iskaše simo, iskaše tamo,
Te često s mukom otjera
Proždrljivo gavransko jato,
Dva fratra za njom kao potjera.

I već je iskala čitav dan.
Već se mračilo: — kada
Iz grudi njene oštar krik
Odjeknu iznenada.

Labudovrata Edit odjednom
Mrtvoga kralja je našla,
Bez riječi, bez suza tu cjelunu
Lice s kog rumen izašla.

Poljubi čelo, poljubi usta,
Steže ga k sebi i grli ta duša,
Na kraljevoj grudi poljubi ranu,
Na kojoj krv se zgruša.

Na njegovom ramenu vidje također
I poljupcima obasu —
Tri brazde od zubi, spomenik strasti,
Trag ugriza u razbludnom času.

Međutim, fratri revnosno
Panjeve sijeku i tešu,
To će biti lijes i nosiljke tomu
Traženom kraljevskom lešu.

Ponesoše u Voltam k samostanu
Na pokop tijelo vladara,
A Edit je kasala grobu, kamo
Dovukla ljubav je stara.

Ona je pjevala pogrebne pjesme,
Glas pobožan ko dječji je bio,
On je odzvanjao turobno u noć,
A fratri su molili tio.

Preveo *Tin Ujević*

U BESANICI

Mislim li na dom u noći,
Svaki san mi mora proći.
Kako da još oči sklopim?
U suzama ja se topim.

Tek što dođu, prođu ljeta.
I otkako — to me smeta —
Ja ne vidjeh majke svoje.
Dvanaest ih tužnih broje.

Rastu moje žudnje, čežnje,
Jer ne mogu živjet bez nje:
To su neke kletve čini,
Što me dave u tuđini.

Starica me voli više
Nego itko; kad mi piše,
Vidim da joj dršće ruka,
Da joj srce steže muka.

Majka me u duhu peče:
Već dvanaest ljeta teče,
Dvanaest ljeta već se prebi
Što je ne privinuh k sebi.

Njemačka za vječnost stoji
Zdrava sred temelja svojih;
Hrast njemački, njenu lipu
Našo bih u svakom hipu.

Za Njemačkom ja ne hlepim,
No za svoju majku strepim;

Našoj zemlji vrag ne prijeti,
Stara može umrijeti.

Otkako se ja udaljih,
Bezbrojni su u grob pali.
Moji mili — kad ih brojim,
Param srce bolom svojim.

Brojit moram. A s tim brojem
Rastu muke srcu mojem;
Kao da se mrtvi ruše
Na grud meni! — Sveti duše!

Preveo *Tin Ujević*

ŠLESKI TKALCI

U mračnom oku suze nema,
Kraj tkalačkog stana bura se sprema:
Njemačko, tkamo za odar tvoj,
U sukno utkivamo kletvu i znoj —
Mi tkamo, mi tkamo!

Nek proklet bog je taj kome se molismo,
Od zime i glada već davno obolismo;
I zaludu mi se nadasmo, muko!
On nas je varao i za nos vuko —
Mi tkamo, mi tkamo!

Nek proklet kralj je, taj kralj bogataša
Nije ga smekšala nevolja naša,
On iz nas iscijedi posljednji groš,
Ko pse nas strijelja, pa što hoće još?
Mi tkamo, mi tkamo!

Nek padne na lažnu domovinu kletva,
Jer jad i sramota joj jedina žetva,
Gdje rano je poništen svaki cvijet,
Gdje gnjilež i trulež opaja taj svijet.
Mi tkamo, mi tkamo!

I čunak leti, čuj, tkalački stan,
Mi marljivo tkamo noć i dan —
Njemačko stara, na odar tvoj
U sukno utkivamo kletvu i znoj.
Mi tkamo, mi tkamo!

Preveo *Vjekoslav Majer*

ZALAZAK SUNCA

Žarko plameno sunce
Spušta se u beskrajno
Srebromrko, dršćuće more.
Likovi čudni, rudo zagasiti
Hrle za suncem,
A iz jesenske maglene prami
Probija mjesec
Žalosna blijeđana lica;
A za njim, varnice svijetla,
U daljini veloj blistaju zvijezde.
Negda na nebu u sretnom braku
Svijetljahu skupa
Božica luna i žarko sunce,
A oko njih skakutahu zvijezde,
Sitna nevina im dječica.
Ali jezici zlobni zasijaše razdor,
Pa se u mržnji rastaviše davno
Supruzi sjajni.

Danju u samotnom žaru
Šeće se nebom sunčani vladar,
A radi njegove vele ljepote
Diče ga i hvale ponosni ljudi
Okorjeli srećom.
Al' nojca kad padne,
Pokaže se na nebu istom
Mjesec, žalosna majka
Sa zvjezdama, ostavljenom djecom,
Pa trepti i bliješti u žalobnom blijesku,

A ljubeći djevojke i nježno
Pjesničko srce,
S njima plače i pjeva.

Sirota luna! Po ženskoj ćudi
Ljubi još uvijek supruga sjajnog.
Pred večer, blijeda i drhtava svijetla,
Pomalja lice iz oblaka laka,
Pa bolno zri, gdje dolazi vojno.
Rado bi zvala za njim: Dođi mi, dođi!
Djeca su željna zagledat oca!
Ali sunčani bog, pun prkosa silnog,
Čim stidnu suprugu ugleda, rudi
U grimizu jačem
Od boli i gnjeva,
Pa bezobzirce hiti u hladnu
Udovačku morsku ložnicu svoju.

Zlobni, klevetni jezici eto
Uspiriše bolju i rasap
I međ' bogovim' vječnim,
Pa bijedni bozi na visu nebeskom
Prolaze kruge beskrajne, vječne
U svojoj boli,
A mrijeti im nije!
Nego bez kraja vuku za sobom
Nevolju sjajnu.
Ja pako čovjek
Niskoga roda, smrt koga čeka,
Ja — zašto da tužim.

Preveo *Franjo Ciraki*

PRIZNANJE

Sve mračnija večer se spuštala,
Sve glasnija pučina hukala.
Na žalu sam stajo i gledo
Bijelih valova igru.
Ko more i moje se naduše grudi.
Duboka prože me čežnja
Za tobom, prelijepa sliko,
Što uvijek me oblijećeš
I uvijek me zoveš
— Dugo i svagdje —
U šumoru vjetra, u žamoru mora,
U uzdahu iz srca svog.
Laganom trskom pišem po pijesku:
»Agnes, o ljubavi moja!«
Al' opaki vali se valjaju
I slatko to moje priznanje
Pjenama brišu.

Trstiko, koja se lomiš,
Pijesku, koji se prosipaš,
Valovi, koji se valjate,
Uzdati u vas se neću!
Nebo je tamnije, srce mi bjesnije.
Rukama jakim iz norveških šuma
Čupam najvišu jelu
I turam joj vrh
Etni u plamteće ždrijelo,
I velim ti perom, što gori,
Pišem po tamnom nebeskom svodu:
»Agnes, o ljubavi moja!«

Od sada sred noći svake
Blistat će gore visoko,
Vječne, plamene riječi;
A sinovi naši i unučad pozna
Čitat će, kličuć, ta slova na nebu:
»Agnes, o ljubavi moja!«

Preveo *Vladimir Nazor*

OLUJA

Bjesni oluja
I valove šiba
I penju se valovi, zapjenjeni srdžbom;
Propinju se, njišu
Bijele bregove vode
I brodić se propinje
Hitro, teško
I pada, najednom pada
U crni ponor široke i beskrajne vode.

O, more!
Majko ljepote; One što dođe iz pjene,
Pramajko ljubavi! Čuvaj me!
Već lepeće, lešine njuši
Bijeli, sablasni galeb
I kljun svoj o jarbolu brusi
I hlepti u požudnoj gladi za srcem
Koje slavu o tvojoj kćerci sad pjeva,
A tvoj ga unuk, taj mali vragolan,
Igračkom stvori.

O, zalud mi molba i vaj!
Moj zov se gubi u velikom huku oluje,
U bojnom pokliku vjetra.
Buči i zviždi i prašti i huči
Ko ludnica ludih glasova!
A pri tome čujem sve više
Zamamne zvukove harfe
I pjesmu, divlju od čežnje,
Što duše topi i razara.
I prepoznajem glasove.

Daleko na škotskoj kamenitoj obali,
Gdje sivi se uzdiže dvorac
Iznad olujnog mora;
Tamo, na visoko svedenom prozoru,
Stoji lijepa, bolesna žena,
Nježna i prozirna i mramornobijela,
I svira u harfu, i pjeva.
A vjetar joj mrsi dugu, valovitu kosu
I tamnu pronosi pjesmu
Vrh beskrajnog, olujnog mora.

Preveo *Vladimir Kovačić*

MORSKA SABLAST

Ležao sam na rubu broda
I gledao sanjarskih očiju
Dolje u zrcalno prozirnu vodu,
I gledao dublje i dublje —
Duboko sve do dna mora.

S početka ko sutonja magla,
Ali pomalo u sve jasnijim bojama,
Pokazale su kupole crkvi i tornjevi
I konačno, jasno kao na suncu, cijeli grad
Starinski, nizozemski
I napučen svijetom.
Odmjereni muževi, u crnim plaštevima,
S bijelim nabranim ovratnicima i počasnim lancima
I s dugim bodežima i dugim licima
Koračaju preko uzavrele tržnice
Prema vijećnici visokih stuba,
Gdje kameni carski kipovi
Stražu straže sa žezlom i mačem.
Nedaleko, ispred dugoga reda kuća,
Gdje se prozori blistaju kao zrcala
I lipe su okresane u obliku piramida,
Šeću u šuštavoj svili djevice,
Vitkih tjelešca, a lica ko cvijeće
Skromno su uokvirena crnom kapicom
I zlatom kose koja proviruje.
Šareni drugari u španjolskoj odjeći
Šepure se mirno i namiguju.
Vremešne žene,
U smeđim i trošnim haljinama,

S molitvenikom i krunicom u rukama,
Žure se, tapkava koraka,
Prema velikoj katedrali,
Gonjene zvonjavom zvonâ
I brujanjem orguljâ.

I mene hvata od daleka zvuka
Pretajanstvena jeza!
Beskrajna čežnja, duboka bol
Uz moje šulja se srce,
Moje tek izliječeno srce:
Meni je ko da su njegove rane
Poljubljene bile od dragih usana
I da su počele opet krvariti —
Vruće, crvene kapi,
Koje dugo, polako padaju dolje
Na staru kuću, tamo dolje
U dubokom gradu u moru,
Na staru kuću sa visokim zabatom,
Koja je melankolično prazna od ljudi
I samo na dolnjemu prozoru
Djevojka sjedi,
Glavu je rukom podnimila
Ko neko siroto, zaboravljeno dijete —
A ja te znam siroto, zaboravljeno dijete!

Tako duboko, tako duboko u more
Skrila si se preda mnom
Iz djetinje objesti
I nisi više mogla gore
I sjedila si tuđa među tuđim ljudima
Stoljećima dugo,
Dok sam te ja, s dušom prepunom jada,
Na cijeloj tražio zemlji
I uvijek te tražio,
Ti vječno ljubljena,
Ti davno izgubljena,
Ti konačno pronađena —
Nađoh te i opet gledam
Tvoje slatko lice,
Tvoje mudre, vjerne oči,

Tvoj dragi smiješak —
I nikada više neću te ostavit
I dolje doći ću k tebi
I sa raširenim rukama
Bacit se dolje na tvoje srce —

Ali u pravi čas još
Za nogu me zgrabi kapetan
I s ruba povuče me broda
I vikne, sa srditim smijehom:
»Doktore, da l' vas je đavo!«

Preveo *Vladimir Kovačić*

PROČIŠĆENJE

Ostani na dnu mora,
Ti ludi sne,
Što si mi jednom, u mnoge noći
Mučio srce lažljivom srećom,
A sada — avet ko morska —
I u dan prijetiš mi bijeli;
Zauvijek ostaj tu na dnu,
A ja ti dolje još bacam
Sve svoje boli, sve svoje grijehe,
I luđačku kapu sa zvoncima,
Što oko glave mi zveckahu,
I mrzlu varavu kožu zmijsku
Prijevare ljute,
Koja mi dugo ovijala dušu,
Tu nesretnu dušu,
Što nijekala boga i anđele.

— Hajho! Hajho!
Dunuo vjetra je hak.
Sva jedra digni!... Već trepeću, lepeću.
Pučinom mirnom al' opasnom
Brod juri — a duša mi slobodna
Od sreće klikće.

Preveo *Vladimir Nazor*

POZDRAV MORU

Thàlatta! Thàlatta! —
Budi mi pozdravljeno, o vječno more!
Budi mi pozdravljeno deset tisuća puta
Iz kliktava srca
Kao što te je nekad pozdravljalo
Deset tisuća grčkih srdaca,
U borbi sa nesrećom, u čežnji za domom,
Preslavnih grčkih srdaca.

Lelijali se valovi,
Njihali i šumjeli
I sunce snažno je lilo
Titrava ružična svijetla;
Preplašena jata galebova
Zalepršala su, zakričala;
Toptali konji, zveckali štitovi
I daleko jeknu kao pobjede poklik:
Thàlatta! Thàlatta!

Budi mi pozdravljeno, o vječno more!
Kao govor domaje tvoja šumi mi voda,
Ko djetinjstva snovi vidim da blista
Na ljuljavu carstvu tih valova,
Pa stari spomen mi nanovo priča
O svemu dragom, o dražesnoj igrački,
O blještavu daru na badnjak;
O crvenim koraljnim granama,
Ribicama zlatnim, biserima, šarenim školjkama,
Koje tajanstveno čuvaš
Duboko dolje u svijetloj kristalnoj kući.

O, kako u pustoj tuđini sam ginuo!
Slično uvelu cvijetu
U botaničara limenoj kutiji
Srce je bilo u grudima.
Čini se duge da zime
Boležljiv sam bio u pretamnoj sobi
I sada najednom je ostavljam
I na mene žari zasljepljivo
Proljeće smaragdno, buđeno suncem
I šume bijele rascvale krošnje
I gleda mlado me cvijeće
Sa šarenim, mirisnim očima.
I sve miri, zuji i diše i smije se
I ptičica pjesma na plavom je nebu:
Thàlatta! Thàlatta!

O, hrabro srce se vraća!
Kako često, kako gorko često
Mučile te barbarke Sjevera!
Iz krupnih, pobjedonosnih očiju
Strijeljahu goruće strijele;
Krivo brušenim riječima
Htjedoše prsa mi rasjeći;
Klinastim pismom razlupaše
Sirotni moj smućeni mozak —
I zalud sam držao protiv tog štit,
Strijele su zviždale, sječa lomatala
I od barbarki Sjevera
Prognan sam bio do mora.
I slobodno dišem i sada pozdravljam more,
Drago, spasonosno more:
Thàlatta! Thàlatta!

Preveo *Vladimir Kovačić*

OLUJA

Tromo nad morem leži oluja,
A kroz crne oblačne svodove
Trza vijugavi munje trag,
Zabljesnuv hitro i hitro nestajući,
Ko dosjetka iz glave Kroniona.[1]
Nad pustom, valovitom vodom,
Daleko orljaju gromovi,
I skaču bijeli konji talasni,
Koje je Borej[2] rodio
S Erihtonovim[3] krasnim bedevijama,
I morske ptice plaho lepršaju
Ko pokojnika sjene na Stiksu,
Što ih od tamne lađe Karon[4] odbio.

Uboga, vesela lađica,
Što tamo pleše najgori ples!
Eol joj šalje najvještije drugove,
Što divlje sviraju k radosnom kolu,
I jedan zviždi, i drugi duva,
A treći struže na muklom basu —
A uz kormilo ljulja se mornar
I stalno gleda na kompas,

---

[1] Kronos, svedržac, vrhovni bog pre Zevsa, pojeo je svu svoju decu strahujući od proročanstva, ali Zevsa majka sakrije i on ispuni proročanstvo: svrgne oca i baci ga u Tartar, mračni bezdan ispod podzemnog sveta.

[2] Boreas, severac, severni vetar.

[3] Erihtej, mitski začetnik helenske države posle potopa, sin Gee, boginje zemlje i vaspitanik boginje Palade Atene.

[4] Karon, Haron, koji čunom vozi duše u carstvo mrtvih.

Na drhtavu dušu broda,
I, dižući ruke k nebu, vapi:
— Spasi me, Kastore,[1] junački jahaču,
i šakaču Polukse.[2]

Preveo *Vladimir Kovačić*

---

[1] i [2] Blizanci iz helenske mitologije; pretvoreni u zvezde služili su mornarima kao putokaz: Kastor je bio vičan jahanju, a Poluks pesničenju.

BRODOLOMAC

Nada i ljubav! Sve razrušeno.
A i ja sam, ko lešina,
Koju je srdito more izbacilo,
Ležim na žalu,
Na pustom, golom žalu.
Preda mnom vodena pustinja,
Iza mene samo bijeda i jad,
A nada mnom prolaze oblačine,
Bezlične, sive kćeri uzduha,
Koje iz mora, u maglenim kablima
Crpe vodu.
I tegotno je vuku i vuku
Da u more je opet izliju:
Mučan, dosadan posao,
Beskoristan, ko i život moj.

Talasi šume, kriče galebovi,
Oblijeću me stare uspomene,
Dižu se preda mnom slatko i bolno,
Ugasle slike, zaboravljeni sni.

Živi na Sjeveru žena,
Lijepa žena, lijepa kraljevski.
Vitki joj čempresni stas
Ovija bijela požudna haljina;
Tamno obilje uvojaka
Ko puna blaženstva noć,
Što rasiplje se s glave,
Koju pletenice krune,
I kovrči se slatko sanjarski

Oko slatkog, blijedog obraza;
A sa slatkog bijelog obraza,
Silno i veliko sjaje oko,
Ko crno sunce.

O crno sunce, kako sam često,
Zanosno često iz tebe pio
Ushita divlji plamen,
I stajao i posrtao vatrom opijen —
Tad zatrepta blag golubinji posmijeh
Nad savinutim, ponosnim usnama;
A savinute ponosne usne
Dahnuše riječi, slatke ko mjesečev sjaj
I nježne ko miris ruže —
A moja se duša diže
I, poput orla, odleti u nebo.

Umirite se, vali i galebi!
Sve je prošlo, sreća i nada,
Nada i ljubav! Ja ležim na zemlji,
Jadan brodolomac,
I tiskam svoje užareno lice
U vlažnu pržinu.

Preveo *Milan Begović*

ZAPAD SUNCA

Lijepo se sunce
Spustilo u more,
A uzburkanu vodu
Već je potamnila crna noć,
Još samo večernja rumen
Prosiplje po njoj zlatna svijetla;
A šumna snaga vode
Baca na obalu bijele valove,
Što žurno i veselo skakuću
Ko vunena janjeća stada,
Koja, večerom, mladi pastir
Pjevajuć, kući goni.

»Oh, lijepo li je sunce«!
Tako, poslije duge šutnje, reče prijatelj,
Koji je sa mnom žalosno lutao,
I malko šaljivo, malko turobno
Uvjeravaše me: da je sunce
Prekrasna žena što se iz obzira udala
Za starog morskog boga.
Po dnu ona šeće radosno
Visokim nebom, okićena grimizom
I posuta dragim kamenjem,
I opće ljubljena i opće obožavana
Od svih stvorova svemira,
Usrećuje sve stvorove svemira
Toplotom i svijetlom svoga pogleda
Al' večerom mora, bezutješna,
Da se opet natrag vrati
U mokru kuću, u pusti naručaj
Staroga muža svog.

»Vjeruj mi«, reče prijatelj,
Smiješeć se, uzdišuć i opet se smiješeć —
»To dolje ti je najnježniji brak!
Ili spavaju il' se svađaju,
Tako da ovdje more se uzburka,
A mornar čuje kroz buku valova
Kako starkelja svoju ženu grdi:
— Okrugla bludnice svemira,
Što zrakama ljubakaš!
Za druge sjajiš čitav dan,
A noću si, za me, mrzla i umorna! —
Tad iza takve predike —
Razumije se! — suze prosiplje
Ponosno sunce i plače svoju nevolju,
I plače tako bolno, da morski bog
Očajan naglo iz postelje skoči,
Ispliva hitro na morsku površinu
Da dođe k sebi i zraka udahne.

Tako ga vidjeh prošle noći ja:
Izronio do grudi iz mora,
Na njemu halja od žutog flanela.
I, bijela ko ljiljan, noćna kapica,
A lice uvelo« —

Preveo *Milan Begović*

PJESMA OKEANIDA[1]

Večerom postaje bljeđe na moru
I samotan, sa svojom samotnom dušom,
Na golom žalu sjedi jedan čovjek,
I smrtno-hladnim gleda pogledom
Široko smrtno-hladno obzorje,
I gleda široko, nemirno more,
A preko širokog nemirnog mora plove
Zračne jedrenjače, njeg'vi uzdasi
I vraćaju se natrag, očajni,
Jer zatvoreno srce nađoše,
U kom se htjedoše usidriti —
I on stenje tako glasno da bijeli galebovi,
Sa pješčanih gnijezda uplašeni,
Jatomice oko njeg lepršaju,
A on im zbori riječi nasmijane:

»O crnonoge ptice,
Što nad morem lepršate bijelim krilima,
Što krivim kljunovima srčete morsku vodu
I jedete masno meso tuljana,
Ko vaša hrana život vam je gorak!
Al' ja, sretnik, uživam samo što je slatko!
Uživam slatki miris ruže,
Slavujeve drage, što se mjesečinom hrani,
Uživam još slađe kolače
Punjene tučenim vrhnjem;
I uživam ono što je najslađe:
Slatku ljubav i slatko biti ljubljen!«

[1] Okean, sin Uranov i Gejin, muž Tetidin, imao je tri hiljade sinova i isto toliko kćeri.

»Ona me ljubi! Ona me ljubi, čista djevica!
Sada je kod kuće na doksatu svom
I gleda kroz sumrak na cestu,
Prisluškuje i čezne za mnom — uistinu!
Uzalud gleda i uzdiše
I, uzdišući, u bašču silazi
I luta kroz miris i mjesečinu,
I zbori s cvijećem i priča mu,
Kako sam ja, njen dragi, tako mio
I tako prijazan — uistinu!
Zatim u postelji, kad zaspe, u snu
Oko nje lebdi moja draga slika,
Pa čak ujutro, kod doručka,
Na svjetlucavom kruhu sa maslacem
Moj nasmijani ona vidi obraz
I proždire ga od ljubavi — uistinu!«
Tako se hvasta on i hvasta,
A uz to kriče galebovi,
Ko hladan, ironičan hihot.
Sumračja magle dižu se uvis;
A iz violetnog oblačja, jezovit,
Ko trava žut proviruje mjesec.
Visoko zapljuskuju morski valovi,
A duboko iz šumnog mora
Žalobno, ko šapat vjetra,
Odzvanja pjesma Okeanidâ,
Lijepih, milosrdnih morskih žena,
A najviše se čuje nježni glas
Srebronoge žene Peleja,
I one uzdišu i pjevaju:

»O luđače, luđače, hvastavi luđače!
Ti, jadom izmučeni!
Poubijane sve su tvoje nade,
Varava djeca srca,
A tvoje srce, slično Niobi,[1]

[1] Nioba, kći Tantalova i Dionina. Apolon i Artemida poubijaju joj strelama sedam sinova i sedam kćeri da je kazne za gordost i drskost: nije smela da se poredi sa boginjom Letom koja je imala samo dvoje dece (Apolona i Artemidu). Nioba se od bola, užasa i očaja skameni.

Skamenila je bol!
U tvojoj glavi vlada noć,
Kroz koju bljesnu munja ludila.
I ti se hvastaš od boli!
O luđače, luđače, hvastavi luđače!
Prkosit si ko tvoj praotac,
Veliki Titan,[1] što nebesku vatru
Ukrade bozima i dade ljudima,
I mučen od jastreba, uz klisuru prikovan,
Prkosio je Olimpu, prkosio i stenjao:
Mi čule smo ga u morskoj dubini
I došle k njemu s pjesmom utješnom.
O luđače, luđače, hvastavi luđače!
Al' ti si još nemoćniji,
I bilo bi pametno da častiš bogove
I snosiš strpljivo teret nevolje,
I snosiš strpljivo tako dugo, tako dugo
Dok Atlas[2] sam ne izgubi strpljivost
I ne zbaci s leđa teški svijet
U vječnu noć.« —

Tako odzvanjaše pjesma Okeanida,
Lijepih i milosrdnih morskih žena,
Dok jači je valovi ne nadglasaše —
Za oblake se mjesec sakrio,
Zijevala noć,
I ja sam još dugo sjedio u mraku i plakao.

Preveo *Milan Begović*

---

[1] Titan, preolimpijski bog, jedan od sinova Urana i Gee.
[2] Atlas, jedan od sinova Urana i Gee, titan koji na svojim plećima nosi nebeski svod.

BOGOVI GRČKE

O puni mjeseče! U svijetlu tvom,
Ko rastopljeno zlato, more sja,
Ko jasnost dana, ovita sutonom,
Po širokom se žalu proteže;
Na svijetlomodrom bezvjezdanom nebu
Oblaci lebde bijeli,
Ko gorostasni kipovi bogova
Od blještavog mramora.

Ne, ne, to nisu oblaci!
Neg' to su oni sami, bogovi Helade,
Što nekoć svijetom radosno vladahu,
A sada prognani i izumrli,
Ko glomazne sablasti plove
Na ponoćnom nebu.

Začuđen i čudno zabliješten, gledam
Taj zračni Panteon,[1]
Svečano nijeme, jezovito žurne
Orijaške likove.
Gle, ono je Kronion, nebeski kralj,
Na glavi mu bijeli pramovi ko snijeg,
Pramovi slavni što tresu Olimpom.
U ruci drži ugašenu munju,
Na licu mu je nesreća i jad,
Al' uz njih još uvijek stari ponos,
Bolja su bila vremena Zeuse,[2]
Kad si se ono rajski naslađivo

---

[1] Panteon, hram posvećen kultu svih helenskih bogova.

[2] Zevs, vrhovni bog u helenskoj mitologiji, otac bogova i ljudi, svemoćan i sveznajući; kod Rimljana: Jupiter.

Dječacima i nimfama i hekatombama;
Ali ni bogovi vječno ne vladaju,
Mladi potiskuju stare,
Ko što si i ti nekad sijedog oca
I stričeve svoje Titane potisnuo,
Jupitre *Parricida!*[1]
I tebe, ohola *Juno,*[2] prepoznajem!
Uprkos straha ljubomornog tvog
Ipak je druga žezlo dobila.
I ti već nisi nebeska kraljica,
A veliko je tvoje oko ukočeno,
A bijele tvoje ruke smalaksale
I nikad se nećeš moći osvetiti
Djevici bogom oplođenoj.
I čudotvornom sinu božjem.
Prepoznajem i tebe, *Pallas* Ateno![3]
Zar nisi mogla štitom i mudrošću
Otklonit propast bogova?
I tebe prepoznajem, i tebe, Afrodito![4]
Nekada zlatna! Sada srebrna!
Doduše, još uvijek resi te pojas dražesti,
Ali ja se zgražam od tvoje ljepote
I kada bi me svojim usrećila tjelom
Ko druge junake, umro bih od straha —
Ko božica lešina ti mi se prikazuješ
Venero *Libitina!*[5]
Ne gleda više okom ljubavnim
Za tobom strahoviti Ares.
A tužno izgleda mladić, *Phoebus Apollo!*[6]

---

[1] Jupiter, vrhovni bog starorimske mitologije, sin Saturna, brat Neptuna i Plutona, muž i brat Junonin, bog munje i groma *Parricida,* oceubica koji je svrgao oca i bacio ga u bezdan pakla.

[2] Kao i Jupiter, rođena od Saturna i Ree, ljubomorna žena i sestra Jupiterova, boginja meseca, zaštitnica domaćinstva i braka

[3] Atena, Zevsova kći, proizišla iz očeve glave, zaštitnica umetnosti, junaka i gradova, jedna od najpopularnijih boginja helenske mitologije. *Pallas,* Atinin nadimak, Palada.

[4] Afrodita, boginja rođena iz morske pene, zaštitnica ljubavi i lepote.

[5] Venero žudnje; Venus; kod Grka: Afrodita; žena Vulkanova. mati Kupidonova, boginja ljupkosti i ljubavi u starorimskoj mitologiji.

[6] Ares, bog rata. — Feb Apolon, sjajni Apolon, sin Zevsa, bog sunca, zaštitnik poezije, muzike, govorništva, lekarstva.

Njegova lira miruje,
Što radosno odzvanjala uz gozbu bogova.
Još tužnije gleda Hefajst,[1]
I zbilja! Više šepavac
Ne vrši službu Hebe,[2]
Nit' revno toči u zboru
Slađani nektar. — I odavna ugasnu
Neugasivi smijeh bogova.

Nikad vas nisam volio, bogovi!
Jer Grci su mi odurni,
A pogotovo mrzim Rimljane,
Al' sveta samilost i grozna sućut
Kroz moje prodiru srce,
Kad tamo gore na vas gledam.
O, osamljeni bogovi,
Vi mrtve sjene, što kroz noć lutate,
Slabe ko magla, koju vjetar nosi —
I kad se sjetim kako su podli
Bogovi koji vas pobijediše,
Što sada vladaju, kukavni bogovi,
Zloradi u halji poniznosti —
Oh, onda mukli zgrabi me bijes,
I rad bih nove srušio hramove
I borio se za vas, stari bogovi,
Za vas i vaše dobro ambrozijsko pravo.
I pred vašim visokim oltarima
Ponovo dignutim, sa žrtvama što se puše,
Kleko bih i molio
I vapeći ruke dizao —
Pa nek ste vi, o stari bogovi,
Kad su se ljudi s ljudima borili,
Uvijek na strani pobjednika bili,
To od vas je čovjek veledušniji:
On i sad, u borbi bogova, drži
Sa strankom pobeđenih.

*

[1] Hefest, bog vatre i kovačke veštine, sin Zevsov i Herin, slaba tela ali čeličnih mišica, kod Rimljana: Vulkan.
[2] Heba, boginja mladosti i peharnik olimpijskim bogovima

*

To rekoh, a gore porumeniše
Oblačne blijede prikaze,
I pogledaše me ko oni koji umiru
Od boli preobražene, i naglo iščeznuše.
Mjesec se upravo sakrio
Za gušće oblake.
Visoko zašumjelo more,
A pobjedonosno na nebu bljesnule
Vječite zvijezde.

Preveo *Milan Begović*

PITANJA

Kraj mora, kraj pustog noćnog mora
Stoji jedan mladić — muž,
Grud puna žalbe, glava puna sumnja,
I krutim usnama on pita valove:
— »Riješite mi zagonetku života,
Prastaru bolnu zagonetku,
O kojoj su već mnoge glave razmišljale,
Glave pod hijeroglifskim kapama,
Glave pod turbanom i crnim baretom,
Glave pod vlasuljama i tisuće drugih
Ubogih, oznojenih čovječjih glava —
Recite mi, šta je čovjek?
Odakle dođe? I kamo ide?
Tko stanuje tamo na zlatnim zvijezdama?«

Žamore valovi svojim vječnim šumom,
I vjetar huji, lete oblaci,
Titraju zvijezde ravnodušno i hladno
A jedan luđak čeka odgovor.

Preveo *Milan Begović*

FENIKS

Dolazi ptica što leti sa Zapada
I leti na Istok
U zavičaj istočnih vrtova,
Gdje mire i rastu mirodije
I palme šušte i zdenci ohlađuju —
I leti i pjeva čarobna ptica:
»Ona ga ljubi! Ona ga ljubi!
Ona nosi njegovu sliku u malome srcu
Nosi je slatko i tajno skrivenu,
A sama to ne zna!
Ali u snu stoji on pred njom,
Ona moli i plače, i ljubi mu ruke,
I naziva njegovo ime,
I zovući, budi se i leži preplašena,
I tare si začuđeno lijepe oči —
Ona ga ljubi, ona ga ljubi!«

*

Naslonjen na jarbol, na visokoj palubi
Stajao sam i slušao ptičju pjesmu.
Kao tamnozeleni konji sa srebrnim grivama
Skakali su bijeli, kudravi valovi;
Kao jata labudova mirno su brodili
Sa blještavim jedrima Helgolanđani,
Drski nomadi Sjevernog mora!
Nada mnom u vječnom plavetnilu
Lepršali su bijeli oblaci
I gizdalo vječno se sunce,
Nebeska ruža što plameno cvate
I prepuna radosti ogleda sebe u moru;
A nebo i more i moje vlastito srce
Odzvanjalo je jekom:
»Ona ga ljubi! Ona ga ljubi!«

Preveo *Vladimir Kovačić*

U LUCI

Blago onome tko izbjegne sretno
Oluji i moru i stigne u luku.
I sada lijepo mirno sjedi
U bremenskom podrumu gradskom.
Oj kako svijet se odsijava vjerno
U mojoj čaši, da je milina.
I kako burni se mikrokozam
Lagodno odmiče u žednu grud.
U čaši vidim ja sve,
Staru i novu narodnu povijest,
Turke, i Grke, Hegela i Gansa,
i citronske šume i dvorske parade,
I Berlin i Šildu, Tunis i Hamburg.
Nadasve tamo je dragina slika,
Anđelska glava na čistom zlatu.

Ljubo moja, alaj si lijepa!
Lijepa kao ruža!
Nijesi ko širasta ruža,
Božanskog ruja, od proroka slavljena! —
Ne, ti si ko ruža u podrumu bremenskom!
To je nad ružama ruža.
Što starija biva, krasnije cvjeta.
Njen nebeski je dah razblažio mene,
I uznio mene, i opio mene,
I za kiku da me ne zgrabi
Podrumdžija Bremena grada,
Strovalio bih se!

Poštenjak! Nas smo sjedjeli dvojica
I pili ko braća,

O visokim tajnim smo zborili stvarma,
I obratio on je mene na ljubav,
I pio sam za zdravlje svojih dušmana,
I pjesnicima zlima sam prašto,
Da tako jednom i meni se prosti,
Od mila sam plakao i meni
Otvoriše napokon vrata se spasa,
Dvadeset gdje apostola, kacurine svete,
Šuteći prodiču, ali razumljivo
Cijelom svijetu.

To su ljudi!
Spolja su prosti, u drvenoj odori,
Ali iznutra ljepši i sjajniji
Od sviju 'holih levita u hramu
I Herodovih slugu i dvorjana,
Obučenih u zlato samo i grimiz;
Uvijek kazivo sam ja,
Ne, nije među prostim svijetom,
Već u najboljem društvu je vazda
Dane provodio vladar nebeski!
Hallelujah! Kako me bethelske
Omamljuju palme
I mirišu hebronske myrrhe!
Žubori Jordan, lelija se sretno! —
I besmrtna moja se duša lelija,
Ja se s njome lelijam i mene
Preko skalina, lelijajuć se,
Iznese podrumdžija Bremena grada.

Podrumdžijo čestiti, Bremena grada!
Gledaj, svuda sjede po krovovima
I pjevaju veseli anđeli božji,
A na nebu žarko sunce to
Nekakav je crveni pijani nos,
Nos svjetskoga duha,
I oko crven-nosa toga
Cio se pijani okreće svijet.

Preveo *Iso Velikanović*

EPILOG

Ko na polju pšenično klasje
Tako u čovječjem duhu
Rastu i talasaju se misli.
Ali nježne misli ljubavi
Jesu ko među žitom veselo
Crveno i modro cvijeće.
Crveno i modro cvijeće!
Zlovoljni žetelac drži te beskorisnim,
Nespretni klipan gazi te prezirom,
A i siromašni prolaznik,
Što zanosno i radosno te gleda,
Klima glavom
I nazivlje te lijepim korovom.
Al' seoska te djevica,
Što plete vijence,
Voli i bere,
I tobom kiti lijepe uvojke,
I okićena tako hiti gdje se pleše,
Gdje svirale i gusle nježno zvuče
Ili pod mirnu bukvu,
Gdje dragoga glas još nježnije zvuči
Neg' svirale i gusle.

Preveo *Milan Begović*

LAĐA S ROBOVIMA

I

Superkargo Mynheer van Koek
Računa u svojoj kajiti,
Koliki će truda da bude mu plod:
Dobici, gubici, profiti.

»Guma je zdrava. Papar je jak.
Tri stotine bačvi i omota.
Pa od zlata prah. Pa slonova kost.
A crna, pak, roba[1] — divota!

Šest stotina crnaca! Senegal još
Ne ugleda sretnijeg lova.
Ko kremen je meso, žile im, pak,
Ko željezo najboljeg kova.

Za njih sam dao stakala, i rum,
I raznih šuškarija sivih;
Pa dobit ću osamsto po sto — al' bar
Nek pola ih ostane živih.

Tri stotine samo nek' bude ih još
U luci Rio Žaneiro;
Za svakog ću primit sto dukata zlatnih
Od firme Gonzales Pereiro.«

Al' naglo se tada Mynheer van Koek
Iz misli trgnu. — Kroz vrata,
Na lađi mu ljekar je ušao sada,
»O čuvaru crnog mog zlata!«

---

[1] Crnce su hvatali, okivali i prevozili iz Afrike na američko kopno da bi ih prodali kao robove.

A doktor se klanja i govori: »Vijest
Ne najbolju čuvar ti nosi.
U crnome krdu sve hitrije smrt
Počela kosom da kosi.

Dosad sam dnevno dva imena ja
U popisu crnaca briso,
Sad sedam ih križam. — Gubitak sam taj
U dnevnik lađin upiso.

Leš svaki sam pipam; jer lopovi ti
I prečesto mrtvi se prave,
Da bačeni budu ko pogana strv
U morske valove plave.

Jutros, u zoru, s mrtvaca ja dadoh
Da lanac i okove skinu,
I — ko što bit mora — za lešinom leš
U hladnu da bace dubljinu.

Morskijeh pasa velik se krd
— U živoj, obijesnoj slici —
Pokazao: — Vole crnaca put
Ti moji hranjenici.

Krd čitav, otkad nosi nas val
Brod pratiti nikad ne susta;
Jer nemani znadu da nanjuše leš,
Pa slina im teče iz usta.

Smiješno je gledat u igru i ples,
Što mrtvac izmamit im znade.
Sad kidaju glavu, sad ruku, sad gnjat,
Sad trgaju manje komade.

Kad nestaje hrane, uz lađin se bok
Komešaju dugo; iz vala
Gledaju u me, jer htjeli bi reći:
»Doktore, najljepša hvala!«

Van Koek mu tužno prekida riječ:
»A kako da na put se stane
Tom jadu? Kako progresija ta
U mrijenju tih ljudi da pane?«

Doktor će: »Crnac sam sebi je kriv
Dah njegov je smrdljiv, pa dolje
Pod palubom sav je pokvario zrak.
Na palubi bilo bi bolje.

Mnogi, pak, melankolični, mru
Od dosade. U jadu takvom
Da kušamo bolest liječiti tu
Muzikom, plesom i zrakom.«

Viknu Van Koek: »Riječ pravu si reko,
Moj morski ljekaru mili,
Svi grčki mudraci, pa ni Aristoteles,
Ko ti nisu pametni bili.

Muzika! muzika! — Crnci će svi
Da plešu dok zveči i ječi.
A zijevati tko će kod skakanja toga,
Njega će bič da liječi.«

II

Visoko s nebesa, gdje plavi je svod,
Zvijezda bezbrojnih zjene
Promatraju sjajne i krupne i mudre
Ko oči u lijepe žene.

Na talase njihov se spustio gled,
Gdje more, od žala do žala,
Prebacilo fosforno blješteći most.
Guk ide kroz šumore vala.

Na lađi sa robljem od jedra ni traga.
Vesala pljuskanje šuti.
Na palubi blista svijeća red.
I čudnu je muziku čuti.

Violinu struže kormilar. Flaut
U kuhara, sjedeć na rubu
Od ograde bubnjar je postao moć.
Doktor duše u trubu.

A crnačka čeljad — i muško i žensko —
Već skakuću, vrte se, dreče.
Od kretnje im svake, uz svaki im skok,
Po taktu okovi zveče.

Petama biju ko kopitom konj.
Mnoga crnkinja stiska
Od želje muškarca na toplu joj grud.
Lupanje. Cičanje. Vriska.

Čuvar je Maitre des plaisirs.[1]
Udarcem biča mu duga
On mlitavce tjera u življi ples
I ne da da javi se tuga.

I dideldundaj i šnederedeng!
Taj štropot, iz mirne dubljine,
Nemani grdne, morski je puk,
Izmamio do površine.

Još sanjive idu, obilaze brod
Hiljade morskijeh pasa.
Bulje i misle: Što zbiva se sada
Na lađi, sred noćnoga časa?

Vide da nije još ručku im čas.
Na zijevanje zvuci ih sile.
Otvaraju žvalo, a zubi su njima
Ko zubovi najveće pile.

I dideldundaj! I šnederedeng! —
Ples nema ni konca ni kraja.
Pas morski se vrti i sam sebi rep
Grize od bijesna vaja.

---

[1] Majstor zabave.

Božanstvenu ženu Muziku
Taj skot nikad štovati neće,
A »Čuvaj se zvijeri što ne voli nju!«
Alb'jonski pjesnik nam reče.

III

I šnederedeng! I dideldundaj!
Ples neće da nikada svrši.
Na štapu od floka jaši Van Koek,
Ruke u moljenju krši.

»U Kristovo ime, pomozi mi ti,
O Gospode! Ne daj da gine
To crno mi stado. Ne ljuti se na nj.
Oni su telad i psine.

Nek pomogne meni tvoj premili Sin,
Koj' na svijet za nas je došo!
Ne ostane l' živih tri stotine barem,
Moj poso je do vraga pošo!«

Preveo *Vladimir Nazor*

SUMRAK BOGOVA

Već tu je svibanj sa zlatnim svjetlima
I svilnim zrakom i miomirisom,
I ljupko zove s cvjetovima bijelim,
I pozdravlja iz očiju ljubicâ
I zelen sag sad stere, bogat cvijećem,
I protkan suncem i jutarnjom rosom,
Pa drage ljude u krilo doziva.
Na prvi zov se glupi puk odzivlje.
Muškarci hlače oblače lagane
I kaput zlatnih dugmeta, blagdanski;
Odijevaju se žene u bjelinu;
Mladići frču brke pramaljetne;
Talasaju se grudi djevicama;
Poete gradski u džep meću papir
I olovku i lornjon; — i kličući
Spram vratâ gradskih grne bujno mnoštvo,
Na zelenoj se namješta livadi
I čudi se što stabla marno rastu,
Sa šarenim se, nježnim cvijećem igra,
Osluškujući veseli pjev pticâ,
I kliče prema plavom svodu neba.

I k meni dođe svibanj. Triput lupnu
Na vrata mi i viknu: Ja sam svibanj,
Poljubit ću te, dođi, blijed sanjaru!
Pod ključem vrata ostavih i viknuh:
Uzálud mamiš, zli moj goste.
Ja progledah te, progledah kako je
Sav svijet sagrađen, i previše gledah,
I preduboko, i nesta veselja,
I vječne patnje srce obuzeše.
Kroz kore gledam, kao kamen tvrde,

I ljudskih kuća i srdaca ljudskih,
I gledam laž i prijevaru i bijedu.
Na licima im čitam ružne misli.
U rùmeni sramežljivoj djevicâ
Strast tajnu vidim gdje požudno drhti;
Na ponosnoj, odùševljenoj glavi
Mladića vidim smiješnu kapu lude;
Raskreveljene maske, kljaste sjene
Ja samo vidim na zemlji, i ne znam,
Il' ludnica je ili je bolnica.
Kô kristal da je, vidim stare zemlje
Dno, užas vidim, koji u vedru zelen
Uzálud svibanj kuša da pretvori.
Mrtvace vidim, gdje sklopljenih ruku
U lijesu leže, oči otvorene,
U bijelom ruhu i bijeloga lica,
A kroz usne im puze žuti crvi.
I vidim kako sin s ljubovcom sjeda
Za razonodu na grob svoga oca; —
Slavuji poju pjesme rugalice; —
Iz nježnog cvijeća smijulji se pakost; —
U grobu otac mrtav pomiče se
I bolno trza stara mati zemlja.

O jadna zemljo, poznajem ti boli!
U tvojim grud'ma vidim žar gdje ruje
I vidim krv iz tisuću ti žilâ,
I vidim, rana zjapi otvorena,
I divlje suklja plamen i dim i krv.
Div-sinove ti prkosne sad vidim,
Prastaro leglo, iz mračnih bezdana,
Gdje izlaze i rujne baklje viju; —
Naslanjajući svoje čelik-ljestve,
Jurišaju spram utvrdâ nebeskih; —
Patuljci crni penju se za njima; —
Sve zlatne zvijezde praskavo se raspu.
A drska ruka strgne zlatni zastor
Šatòra božjeg, u leleku padnu
Na lica čete pobožnih anđela.
Na tronu svome sjedi blijedi bog,
Raščùpa kosu, strgnuv s glave krunu,

A divlja rulja natisne se bliže.
Crvène baklje divovi bacaju
U carstvo neba, a patuljci tuku
Anđeliće po leđma plamen-bičem:
Previjaju se i grče od bola;
Odvukoše ih vukući za kosu; —
I vlastitoga mog anđela vidim
Sa uvojcima zlatnim, licem slatkim,
I vječnom oko usana ljubavlju,
I blaženstvom u plavim očima —
A strašno ružni, crni demon blijedog
Mog anđela s tla trgnu; cereći se,
Plemènite mu udove promatra,
U zagrljaj ga čvrsto nježno grli —
I prolomi se krik kroz cijeli svemir,
A stupovi se krše; zemlja, nebo
Strovališe se; i vlada stara noć.

Preveo *Dragutin Tadijanović*

POGOVOR

Neki smatraju da je Hajne čovek sa suviše upadljivim slabostima i pri tom zaboravljaju da je on i pesnik najotrovnije klevetan. Jedni su ga smatrali nemoralnim i beskrupuloznim, čak i izdajnikom, a drugi poštuju u njemu svog pesnika ljubimca i stavljaju ga pored Getea. Mnogi zaključuju da građanski moral ima dovoljno razloga da ga odbaci i anatemiše.

O Hajneu su držana predavanja u Americi još za njegova života (1797—1856); prvi evropski stihovi koji su prevedeni na japanski jezik bili su njegovi. Jedan istoričar (L.P.Bec) tvrdi da je Hajne najpopularniji pesnik u Francuskoj; da se Francuzi od doba poznog romantizma do današnjeg dana interesuju za Hajnea — pesnika i čoveka, kao ni za jednog drugog Nemca; da je on, kao nijedan drugi, ubrojivši i Getea, uticao na francuske pesnike. Tolstoj ga je voleo, a Niče nazivao evropskom pojavom. Pesme su mu komponovali Šubert, Šuman, Mendelson, Krojcer; preko tri hiljade kompozicija inspirisane su Hajneovim rečima.

Ako ga nisu cenili bigotni i netolerantni zemljaci, cenili su ga Balzak, Gotje i Blok, ljudi slobodni od lažnog puritanstva i nacionalnog šovinizma. Ničeu je Hajne dao najviši pojam o liričaru, a po Meringu Hajne zauzima jedinstveno i neuporedivo mesto ne samo u nemačkoj već i u svetskoj književnosti. Danski kritičar Brandes nalazi neke njegove strofe koje su vrhunska poezija, kao Šelijeva što je. Kroče, međutim, koji inače ume da pronađe i visoko da ceni izvanredne poetske kvalitete Hajneovih stihova, odriče mu ozbiljnu filozofsku, pa i etičku produbljenost.

Hajne je sav protivrečan, rastrzan, kosmopolit i dekadent, strasnik i pesnik veliki. Da je takav, znao je i sam: »Ja sam Židov i hrišćanin; tragedija i komedija, Heraklit i

Demokrit ujedno; ja sam Grk i Jevrejin; obožavatelj despotizma ovaplоćenog Napoleonom i poklonik komunizma koji propoveda Prudon; ja sam Rimljanin i Tevton; ja sam životinja, đavo i bog.«

Pesnik Aleksandar Blok ne ceni Hajneove »Tkače« i druge njegove revolucionarne pesme koje su oduševljavale ruske raznočince i poznije revolucionarne pesnike. Blok u tim pesmama otkriva koban i poguban Hajneov dualizam, koji je nazivao Hajneovim judeizmom. Brandesu, naprotiv, imponuje upravo ta srčanost i snaga kazivanja buntovne poetske misli, taj revolucionarni stav dalek od svakog lirskog mekuštva: »Ja sam mač, ja sam plamen...«

Bloku je smetalo Hajneovo vizionarstvo u kome su veliki događaji sagledani sa ironijom svojstvenom našem pesniku, i to što Hajne nije bio dosledan u ličnom životu, to mu je bilo odvratno. Naročito mu je smetalo paradiranje sa sensimonizmom, poznanstvo i rastanak sa Marksom i one samoponižavajuće reči za koje je ironija samo slaba inscenacija, kad Hajne predviđa da će posle proleterske revolucije bakalin praviti kese od njegovih pesama, »da u njih naspe kafe i duvana za one stare žene koje su u našem nepravednom svetu morale da se odriču takvih uživanja«.

Hajneovo delo je, kao i on sam, sazdano od isprepletenih niti intelektualizma, ironije, nedoslednosti, revolucionarnosti, prkosa, jeda, slabosti, poraza, zamaha i pobeda, visokih zanosa, nadahnuća i borbe — i svim tim Hajne je nadletao duh vremena. Ako je jednom ili toliko puta u životu bio bedni Jevrejin, kako sam kaže, smrtno bolan i smrtno ranjen, on je zaista bivao i plamen i mač.

Nekim savremenim istoričarima književnosti smeta Hajneova ironija i njegovo samohvalisanje, a naročito ironija, integralna i bez mere, i lični život neobuzdan i bez mere, bez jedne oštre i jasne ideološke linije. Čak i onim savremenicima koji cene Hajnea kao pionira i preteču moderne poezije, kojima je njegova *Knjiga pesama* Parnas pesništva a *Florentinske noći* simbol i sinonim moderne novele, ipak smeta nešto kod Hajnea. Savremena književnost, piše jedan od njih, suviše je daleko od Hajneovog romantičarstva, daleko od sentimentalnosti njegove vrste i od pâtosa. Hajne ne daje duboku analizu psiholoških manifestacija. On lična reagovanja ne analizira samoposmatra-

njem, već sve zaodeva u laku ironiju, sve prikriva i odeva uvek drukčije, kako mu je kad za koju scenu potrebno.

Pored svih prigovora, odricanja ili veličanja, Hajne je i danas, jedanaest decenija posle smrti, savremen pisac, rado čitan i rado prevođen, i, što je važnije, još od uticaja.

*

Hajne je rođen u Diseldorfu i pohađao je francusku gimnaziju. Posle Bečkog kongresa Porajnje je pripalo Pruskoj. Hajne je celog svog veka mrzeo Pruse. Otac Hajneov je želeo da mu sin bude trgovac, ali je taj pokušaj propao. Pesnik je studirao pravo u Bonu, Getingenu i Berlinu. Bio je đak A. V. Šlegela, Hegela, Volfa i Bopa. Vest o Julskoj revoluciji 1830. odvela ga je u Francusku. Prvoga maja 1831. stigao je u Pariz i tu ostao do svoje smrti. Iste godine primećeni su i prvi znaci njegove bolesti: sušenje kičme i atrofija mišića. Od 1848. on ne može da izlazi iz sobe i posle osam godina provedenih u »grobnici od madraca«, 1856, umire. Sahranjen je na Monmartru, bez verskog obreda. Tražio je da mu se na kovčeg položi mač. Ako taj viteški znamen nije zaslužio zato što je pravio ustupke, nudio kralju Ludvigu 1827. da se odrekne svoje napredne prošlosti da bi dobio profesuru u Minhenu, ili što je hteo da brani jednog despota, vojvodu od Braunšvajga, ako mu pošalje odlikovanje, ili što je bio spreman na uslugu pruskoj vladi i da izdaje nemački list u Parizu, ili što je ucenjivao svog bogatog brata od strica preteći mu da će obelodaniti porodične tajne — taj mač zaslužio je i kao pesnik i kao mučenik.

Hajneovo umiranje trajalo je nekoliko godina. Pesnik je svakim danom gubio osećaj fizičke egzistencije. Paraliza je sve kobnije sputavala telo, a čini se da se njegov duh, pobednički zavitlan daleko nad telom, kretao u beskrajnim prostorima imaginacije. U besanim patničkim noćima, u strašnoj oduzetosti koja sputava telo uskim krugom slabih pokreta, a duh stavlja na paklene muke neprekidnog razmišljanja, Hajne je utiskivao u stihove prefinjene otiske svoga srca. »Retko se kada, piše Georg Brandes, tako nesumnjivo potvrđivala moć duše nad telom. Podnositi nemo stisnutih zuba bolove kakvi su bili njegovi, to već mnogo

znači; ali uz to stvarati duhovno, podsmevati se i šaliti se, bacati rakete duhovitosti i fantazije, slati oko šara zemljina svoju dušu u dražesnim i dubokim snoviđenjima, dok sam ležiš na odru kao mrtav — e to je uzvišeno.«

U krevetu-grobnici ispaštao je Hajne svoje dionizijstvo i paganstvo. Njegov obesni humor, ćudljive asocijacije, njegov jetki cinizam i sveironiju ni morfijum nije mogao da svlada. Diktirao je svoj *Romancero*, strasne i lirski nežne stihove kao tužnu reminiscenciju daleke mladosti, ali zanosne fantastike, prefinjenih emocija. Pesnik je i u agoniji, slomljen i razočaran, u najgorim mukama, pevao kao da mu tek predstoje snažni životni zamasi. Kao meteor koji je pri padu, pred gašenje, razbio kameni masiv i hiljade iskri rasprsnuo, još jedanput sve zasija i zapali se.

*

Hajne je izvojevao pobedu nad lažnim klasicizmom u nemačkoj lirici. Borio se protiv »tendenciozne lirike« (Herwega i Frajligrata), ismevao »metričko majstorstvo« (Platena), mrzeo veštačku virtuoznost, smatrao da je besmisleno nemačkoj poeziji nametati antičku metriku. Obraćajući se jednom pesniku (V. Mileru) i izražavajući mu zahvalnost za pesnički podsticaj, Hajne ističe u čemu se oni razlikuju: »Kako su čiste i prozračne vaše pesme, i sve su to narodne pesme. A u mojim stihovima, naprotiv, samo je oblik donekle narodni, a sadržaj je uzet iz životnih uslova našeg društva.«

Hajneova poezija prožeta je pevkim i prirodnim oblikom narodne pesme. Njegov lirski stil (po P. Slijepčeviću) čuva neposrednost i slobodni ton saopštavanja bez ikakve ukočenosti. Hajne je vičan umiljatoj i gracioznoj lakoći kazivanja i stih daje utisak kao da je skovan od šale. On istovremeno razbija naivno-ograničeni odnos između prirode i čoveka, ali njegovo poetsko osećanje prožeto je događajima i živim stvorovima prirode. Kad slika prirodu, kad dočarava njene čari, on ističe stvari za oko (boje), a ne za uho. Stil mu je tanan ali nervozan, ne smiruje se ni kod jedne slike, ne doseže do obuhvata velikih kompozicija.

Hajne voli paradoks, vic, šalu i, iznad svega, ironiju. Kao da se stidi i boji sentimentalnosti, on neočekivano

pređe iz zbilje u šalu; i obrnuto, praveći dosetke, on ispoveda sopstveni bol. To je spoj romantike i pesimističnog realizma. On uopšte daje čudan spoj snova i realnosti. U mlađim pesmama postiže neobičnu konciznost i uspeva da dočara sliku i štimung u nekoliko stihova. Docnije njegovi stihovi teže ka narativnom.

Ritam je njegov slobodan i prirodan, bez obzira na strogo smenjivanje arze i teze. Njegov stih obično ima dva jača ili jedan ili dva slabija akcenta, a broj neakcentovanih slogova varira. U *Severnom moru* daje slobodne ritmove sa dve do četiri arze, dok je broj nenaglašenih slogova u svakoj stopi različan. U docnijim epskim pesmama sve više napušta rimu. »Sa mnom se završava stara nemačka lirska škola — piše o sebi Hajne — i stvara se škola nove nemačke lirike. Novo vreme stvoriće za sebe i nove oblike umetnosti, čak i novu tehniku, različnu od sadašnje. Neće više biti potrebno tražiti inspiracije iz mrtve prošlosti. A dok se ne izrade ti novi oblici, nama ne ostaje drugo nego davati svoje individualne, lične izražaje, čežnju slobodne ličnosti za životom. To je bolje nego imitacija mrtvih starih stilova.«

*

Prve Hajneove pesme prevedene na naš jezik objavljene su posle pesnikove smrti. U časopisu »Danica«, 1861, dve pesme iz »Lirskog intermeca« i jednu iz ciklusa »Mlađane patnje« preveo je Damjan Pavlović (1840—1866, pesnik koji je mlad, u dvadeset sedmoj svojoj godini, izvršio samoubistvo). Otada počinje Hajneov uticaj na srpskohrvatsku književnost.

Oko pedeset srpskih i hrvatskih prevodilaca bavilo se prevođenjem Hajneovih stihova i proze, sa manje ili više uspeha: Damjan Pavlović, Stojan Novaković, Jovan Grčić Milenko, Milorad Šapčanin, Jeremija Živanović, Jovan Jovanović Zmaj, Aleksa Šantić, Rista Odavić, Mita Rakić, Milan Dimović, Boško Petrović, Isak Samokovlija, Velimir Živojinović Massuka, Franjo Ciraki, Ferdo Miler, Silvije Strahimir Kranjčević, Iso Velikanović, Milan Begović, Vladimir Nazor, Jakša Sedmak, Stjepan Parmačević, Hinko Gotlib, Tin Ujević, Vjekoslav Majer, Dobriša Cesarić, Dragutin Tadijanović, Vladimir Kovačić, Ivan Slamnig i dr.

Prvu knjigu Hajneovih stihova izdao je Aleksa Šantić u Mostaru, u izdanju knjižarnice Pahera i Kisića, 1897 (»Lirski intermeco«). Prvu antologiju Hajneovih pesama priredio je Ivo Hergešić 1951. u izdanju zagrebačke »Zore«.

U ovom izboru nije poštovana hronologija ni celine pojednih ciklusa. Priređivaču je bio cilj da predstavi najuspelije naše prevode Hajneove lirike i iz nje najlepše pesme u redosledu koji mu se čini najpodesniji da dočara njenu tematsku raznovrsnost i izražajno bogatstvo.

*

Moderni čitalac Hajneove poezije u našim prevodima naslutiće njene bitne vrednosti. Osetiće da ih je ispevao pesnik strasnog temperamenta, pod okriljem vizije smrti i slutnje revolucionarne mene budućnosti. I mada retko koji prevod doseže do čari originala, naši prepevi ipak odaju Hajneovo majstorstvo: stihom obuhvataju celu misao, a stih je njegov dinamičan i isklesan; oni pogotovo ne skrivaju Hajneovu misao koja ni današnjeg čitaoca ne ostavlja ravnodušnim. Onaj ko predano bude čitao Hajneove pesme, shvatiće da je pesnikov zahtev bio pravedan: da mu se na grob položi mač! On je zaista »bio dobar vojnik u ratu za oslobođenje čovečanstva!«

MIODRAG MAKSIMOVIĆ

SADRŽAJ

* Tekst kurzivom označava ime prevodioca.

»REČ I MISAO«

Biblioteka **»Reč i misao«** donosi najbolja estvarenja svetske i naše književnosti, svakome korisna i potrebna, po obradi i ceni pristupačna, po opremi ukusna.

VII KOLO (1964)

151-152. Dostojevski: **Zapisi iz mrtvog doma**
153. Konstan: **Adolf. Sesil**
154. Hardi: **Žena s maštom**
155. Hese: **Knulp**
156. K. Mensfild: **Prijem u bašti**
157. Horhe Ikasa: **Indijanska polja**
158. Ivaškjevič: **Devojka i golubovi**
159. * * * **Narodne poslovice**
160. Čehov: **Galeb. Tri sestre**
161. Sent Egziperi: **Zemlja ljudi**
162. Fokner: **Dok ležah na samrti**
163. Hajne: **Pesme**
164. Platon: **Gozba ili o ljubavi**
165. * * * **Rimska lirika**
166. Dositej Obradović: **Život i priključenija**
167. Blok: **Pesme**
168. Kočić: **Sudanija**
169. Blasko Ibanjes: **Slučaj u Huerti**
170. Grilparcer: **Sandomirski manastir**
171. Ajhendorf: **Iz života jednog dangube**
172. * * * **Pesme američkih crnaca**
173-174. Džojs: **Portret umetnika u mladosti**
175. Marko Miljanov: **Primjeri čojstva i junaštva**

IZDAVAČKO PREDUZEĆE »RAD«

Beograd, Moše Pijade 12/III